

ĽUDIA A HORY
– ARCHEOLOGICKÁ PERSPEKTÍVA

**Interakcie ľudských spoločností horských a podhorských oblastí
západného Slovenska**

Igor Bazovský – Gertrúda Březinová
(editori)

**ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA**

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 12

BRATISLAVA 2019

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – ARCHEOLOGICKÉ MÚZEUM
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

**ĽUDIA A HORY
– ARCHEOLOGICKÁ PERSPEKTÍVA**

**Interakcie ľudských spoločenských horských a podhorských oblastí
západného Slovenska**

**Igor Bazovský – Gertrúda Březinová
(editori)**

Publikácia bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy
č. APVV-15-0491.

BRATISLAVA – NITRA 2019

Igor Bazovský – Gertrúda Březinová (editori)

Ludia a hory – archeologická perspektíva

Interakcie ľudských spoločností horských a podhorských oblastí západného Slovenska

Bratislava – Nitra 2019

Zborník Slovenského národného múzea

Annales Musei Nationalis Slovaci

Archeológia, Supplementum 12

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava
doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Preklad do nemeckého
a anglického jazyka REELS, s. r. o., Stephanie Staffen, Mgr. Viera Tejbusová a autori

Počítačová sadzba Beáta Jančíková

Návrh obálky Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Beáta Jančíková

Na obálke Mapa Bratislavskej župy Samuela Mikovíniho z roku 1733
a fotografia depotu z doby bronzovej z Unína

Tlač Tlačiareň a vydavateľstvo Slza, spol. s r.o., Poprad

Vydali Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum
Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied

Náklad 500 kusov

Publikácia je recenzovaná.

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori.

APVV

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum, 2019

© Archeologický ústav SAV, 2019

ISSN 1336-6637

ISBN 978-80-8060-458-5

OBSAH

Predslov	7
 Igor Bazovský	
Horské a podhorské oblasti západného Slovenska a ich vzťah k osídleniu od praveku po obdobie včasného stredoveku	9
Gebirgs- und Vorgebirgsgebiete der Westslowakei und ihre Beziehung zur Besiedlung vom der Urgeschichte bis zum Frühmittelalter	13
 Juraj Bartík – Zdeněk Farkaš – Pavol Jelínek	
Bronzehortfunde aus den Kleinen Karpaten und ihren Vorgebirgsgebieten	15
Hromadné nálezy bronzov z Malých Karpát a ich podhorských oblastí	100
 Tomáš Zachar – Juraj Bartík – Zdeněk Farkaš	
Chemická analýza medených a bronzových artefaktov z depotu zo Svätého Jura I a súboru z Bukovej I. Príspevok k problematike prehistorickej ťažby medi v pohorí Malé Karpaty	103
Chemische Analyse der Kupfer- und Bronzeartefakte vom Hortfund aus Svätý Jur und vom Fundkomplex aus Buková I Beitrag zur Problematik der prähistorischen Kupferabbau im Gebirge der Kleinen Karpaten	117
 Pavol Jelínek – Tibor Lieskovský – Marián Marčíš – Matúš Sládok	
Elektrónový drôt z Dolných Orešian	119
Elektrondraht aus Dolné Orešany	124
 Lucia Benediková	
Archeologická topografia okresu Považská Bystrica. Pramene z neskorej doby bronzovej až strednej doby laténskej so zreteľom na nálezy depotov (prípadová štúdia stredné Považie)	125
Archaeological topography of Považská Bystrica district. Sources from Final Bronze age till Middle La Tène period with respect to the hoard finds (case study Middle Váh river valley)	150
 Gertrúda Březinová – Klaudia Daňová	
Sídlisko z doby laténskej v Bernolákove	153
Settlement from the La Tène period in Bernolákovo	176
 Radoslav Čambal – Branislav Kovár	
Značky na nádobách z doby laténskej na príklade lokality Bratislava – Vydrica	179
Bodenzeichen an Gefäßen aus der Latènezeit am Beispiel der Fundstelle Bratislava – Vydrica	187

Vladimír Turčan

K otázke výskytu včasnostredovekých hromadných nálezov železných predmetov na Záhorí a v Bratislavskej bráne	189
Zur Frage des Vorkommens frühmittelalterlicher Horte in Záhorie und Bratislavaer Tor	194

Zora Bielichová

Doba laténska na strednom a západnom Slovensku z pohľadu archeozológie	195
The La Tène period in Western and Central Slovakia from the archaeozoological perspective	236

Elena Blažová

Základné informácie o možnostiach a výstupoch informačného systému Archeologického ústavu SAV	239
Grundinformationen über die Möglichkeiten und Ausgänge des Informationssystems des Archäologischen Instituts der SAW	241

Skratky časopisov a periodík	243
---	------------

PREDSLOV

Moderný človek si dnes už nie vždy uvedomuje vzájomné prepojenie s prírodou, ktoré bolo samozrejme pre praveké a včasnodedinné spoločnosti. Vtedajší ľudia presne vedeli, kde budovať svoje sídla, kde pochovávať svojich zosnulých, kde sa nachádzajú zdroje surovín potrebné pre ich existenciu a kadiaľ vedú cesty, ktoré ich spájali s okolitým svetom. Písomné správy z tohto obdobia existencie ľudskej spoločnosti buď chýbajú, alebo sú veľmi skromné. Zostávajú „iba“ archeologické pramene, ktoré sa snažíme interpretovať – aj s pomocou prírodovedných disciplín – čo najpresnejšie a najpravdivejšie.

Publikácia *Ludia a hory – archeologická perspektíva : Interakcie ľudských spoločností horských a podhorských oblastí západného Slovenska* je výstupom riešenia projektu „Proces a zákonitosti osídlenia horských a podhorských oblastí západného Slovenska v praveku a včasnej dobe dejinnej“, ktorý sa realizoval z prostriedkov poskytnutých Agentúrou na podporu výskumu a vývoja v rámci zmluvy č. APVV-15-0491. Predkladané výsledky boli čiastočne prezentované na konferencii zameranej na aktuálny stav archeologického výskumu horských a podhorských oblastí západného Slovenska, ktorá sa konala 15. 11. 2018 v priestoroch SNM – Archeologického múzea v Bratislave. Nosnou témou knihy je ukladanie depotov v horských a podhorských oblastiach západného Slovenska a s tým súvisiaci vplyv geografického prostredia na osídlenie v týchto regiónoch, ako aj interakcie ľudských spoločností žijúcich v horách, na ich úpätiach i na nížinách. Časť príspevkov sa jednako venuje aj iným bádateľským okruhom v rámci skúmania vývoja osídlenia krajiny. Kľúčovými regiónmami v rámci projektového zámeru boli styčné územia horských a podhorských kultúrnych okruhov – najmä stredné Považie, Záhorie, stredné a horné Ponitrie. Ukázali sa ako mimoriadne vhodné na sledovanie trás pravekých a včasnohistorických komunikačných ťahov, ktoré viedli cez horské priesmyky a spájali jednotlivé sídliskové areály. Dobrým príkladom je napríklad situácia v regióne okolo pohoria Malé Karpaty. Viaceré články majú interdisciplinárny rozmer, bez ktorého si dnes už archeológiu ako vednú disciplínu nevieme predstaviť. Pri vyhľadávaní archeologických objektov v horskom teréne sa stále viac využíva snímkovanie technológiou LIDAR, riešenie otázok pôvodu surovín, technológie výroby, výživy a hospodárskych stratégií sa rovnako nezaobíde bez spolupráce s prírodovednými disciplínami. Významnou pomocou pri riešení problematiky osídlenia krajiny je geoinformačný systém dlhodobo budovaný na Archeologickom ústave SAV v Nitre.

Kolektív autorov – prevažne riešiteľov projektu – predloženou knihou jednak prezentuje výsledky svojho výskumu, jednak definuje nové okruhy bádania o interakciách ľudských spoločností žijúcich v rôznych geo-kultúrnych zónach so svojím prostredím i medzi sebou navzájom. Okrem jednoznačne nevyhnutnej interdisciplinárnej spolupráce je v budúcnosti potrebná cieleňá prospekcia a výskum ďalších oblastí, ktorému bude predchádzať stanovenie hypotéz a nastolenie konkrétnych bádateľských otázok.

Editori

FOREWORD

Modern people today are not always aware of their mutual interconnection with nature which was so common for prehistoric and early historic societies. The then people knew exactly where to build their settlements, where to bury their dead, where sources of raw materials necessary for their existence are located and where the roads connecting them with the surrounding world lead. Written documents from that period of existence of human society are either absent or are very modest. “Only” archaeological sources remain. We try to interpret them – also with help of natural sciences – as exactly and truly as possible.

The publication *The People and the Mountains – Archaeological Perspective : Interactions of Human Societies of Mountainous and Sub-mountainous Areas of Western Slovakia* is an output of the project called “The process and principles of settlement of the mountainous and sub-mountainous areas of Western Slovakia in Prehistory and Early History”, which was supported by funds provided by the APVV agency (Slovak Research and Development Agency) as part of Contract no. 15-0491. The submitted results have been partly presented at the conference focused on the current state of archaeological research of mountainous and sub-mountainous areas of Western Slovakia, which was held on November 15, 2018, in the premises of the SNM – Archaeological Museum in Bratislava. The main topic of the book is placing of hoards in mountainous and sub-mountainous areas of Western Slovakia and related influence of geographical environment on settlement in those regions as well as on interactions of human societies living in mountains, at foothills as well as in lowlands. Some contributions deal with other spheres of research within the study of development of the settlement of land. Bordering areas of mountainous and sub-mountainous cultural spheres – mainly the Central Váh river basin, Záhorie, Central and Upper Nitra river basin – were the key regions for the objective of the project. They turned out to be extremely suitable for monitoring of courses of prehistoric and early historic communications leading through mountain passes and connecting individual settlement areas. For instance, the situation in the region around the Little Carpathians is a good example. Several articles have an interdisciplinary character without which archaeology as a scientific discipline cannot be imagined today. The LIDAR technology is often used for imaging when searching for archaeological features in mountainous terrain; solving the question of the origin of raw materials, technology of production, nutrition and economic strategies cannot do without cooperation with disciplines of natural science either. The geoinformation system being created at the Institute of Archaeology of SAS in Nitra is a great help for solving the topic of settlement of the country.

The team of authors – mainly project investigators – present the results of their research in this book. It defines new areas of research regarding interactions of human communities living in various geo-cultural zones with their environment as well as their mutual interactions. Besides the inevitable interdisciplinary cooperation, targeted prospecting and research of other areas preceded by postulating hypotheses and defining specific research problems will be necessary.

Editors

SÍDLISKO Z DOBY LATÉNSKEJ V BERNOLÁKOVE¹

GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – KLAUDIA DAŇOVÁ

Keywords: SW Slovakia, microregion of the Bratislava's eastern part and the surroundings south of the Little Carpathians, the La Tène period, the settlement features, pottery, metal objects.

Abstract: *Settlement from the La Tène period in Bernolákovo.* The settlement features from the La Tène period in Bernolákovo were situated on a slope falling towards the Čierna voda stream. It is a peripheral part of a lowland settlement, where several settlement and farm features were concentrated. It probably represents part of a complete settlement along the stream's basin which has been known from several sites. On the basis of the obtained material, mainly pottery and several metal objects, the features are dated to the end of the late La Tène period. Handmade pottery from the very end of the La Tène settlement of the region also occurred. The results of the investigation are complemented with information on the settlement of the microregion of the Bratislava's eastern part and the surroundings south of the Little Carpathians in the middle and late La Tène period.

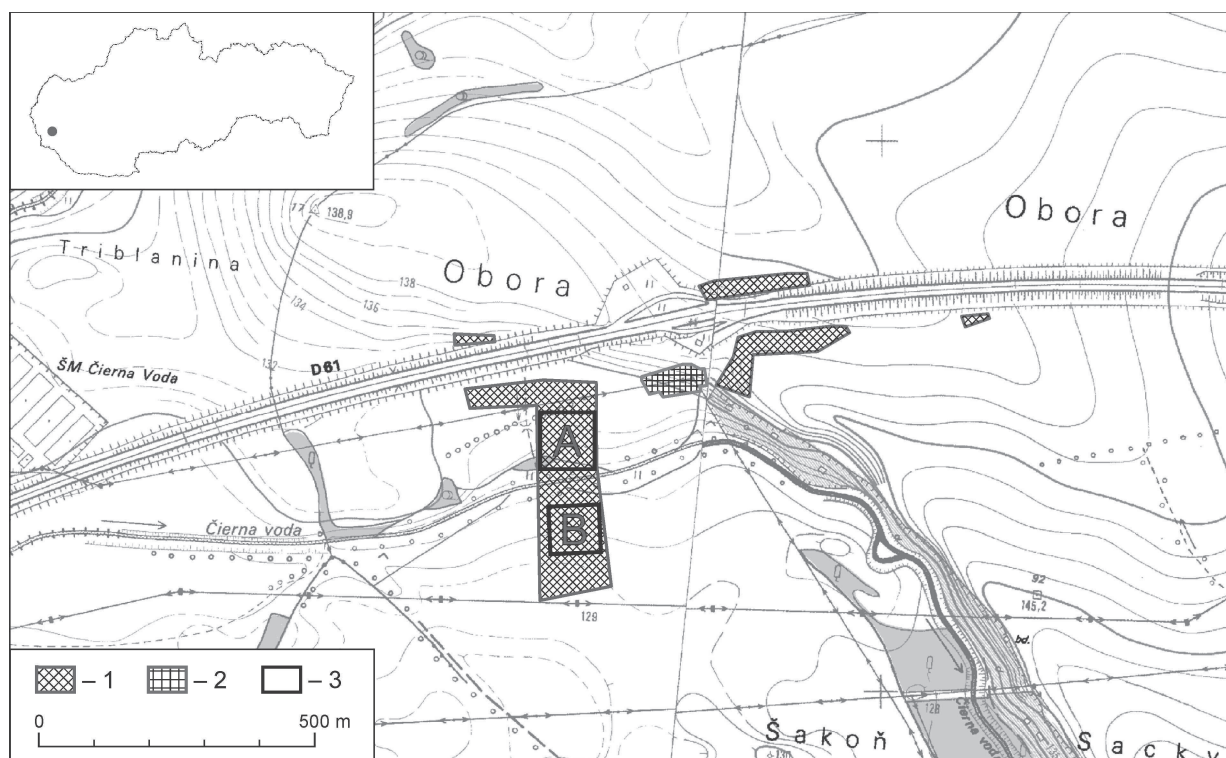
Úvod

Záchranný archeologický výskum bol vyvolaný plánovanou výstavbou križovatky Triblavina na úseku D1 Bratislava – Trnava. Predmetná plocha sa nachádza juhovýchodne od Malých Karpát, severovýchodne od Bratislavy na diaľnici D1 smerujúcej do Trnavy. Archeologický výskum a samotná stavba leží v katastrálnom území obcí Chorvátsky Grob a Bernolákovo, okres Senec a nachádza sa na polohe Obora a Šakoň. Objekty z doby laténskej sú z katastra obce Bernolákovo na polohách Obora 1 (obr. 1A) s nadmorskou výškou 136 m a Šakoň (obr. 1B) s nadmorskou výškou 129 m. Dve spomínané polohy rozdeľuje tok Čiernej vody. Na mieste stavby, resp. výskumu, prevládajú tri typy pôd: hnedozeme typické, čiernice typické karbonátové a čiernice glejové karbonátové. Pod orníchnou vrstvou sa nachádzalo ílovito-piesčité miestami štrkové podložie. Územie patrí z geomorfologického hľadiska do Podunajskej nížiny s úrodnými pôdami, ktoré predurčovali aj jeho osídlenie v pravekom a protohistorickom období. Výskumom v roku 2015 bolo odkrytých celkovo 308 archeologických objektov z rôznych časových období na štyroch polohách Obora 1, Obora 2, Obora 3 a Šakoň. Do doby laténskej bolo zaradených 12 objektov.

História náleziska

K najstarším dokladom osídlenia patrí objekt datovaný do obdobia starej lineárnej keramiky, ktorý bol preskúmaný v polohe Obora v roku 1986 (Farkaš 1987). Zistil sa pri sledovaní výkopov pre zavlazovacie potrubie. Objekt bol mimoriadne bohatý na keramický materiál, z ktorého sa podarilo zrekonštruovať štyri nádoby, kde si zasluhuje pozornosť predovšetkým štvorhranná nádoba so štylisticky znázornenou ľudskou postavou. Objekt bol bohatý aj na kamennú industriu. Neolitické osídlenie v povodí Čiernej vody, Stoličného a Vištuckého potoka s ich prítokmi a na ich terasách evidoval už Š. Janšák (1931; 1935), čo potvrdili i ďalšie obhliadky terénu v neskoršom období (Bazovský 2012). Na leteckých záberoch zo 60-tych rokov 20. stor. sú evidované kruhové útvary v okolí Bernolákova a Chorvátskeho Grobu. Či ide o „rondel“ zatiaľ nie je preverené. Z eneolitu i z doby bronzovej evidujeme viaceré nálezy z Bernolákova i z Chorvátskeho Grobu, avšak k najzaujímavejším z hľadiska skúmania polôh Obora a Šakoň patria zistenia, ktoré sa uskutočnili počas rozsiahleho výskumu pri výstavbe diaľnice D-61 v úseku Bratislava-Senec pracovníkmi SNM v Bratislave v r. 1972 a 1973 (Studeníková 1981, 37–44, 115–117). Na výskume spolupracoval aj L. Zachar. Výskum v polohe Triblavina, Obora sa začal z dôvodu exploatácie zeminy z tejto časti na výstavbu diaľnice. Išlo o plošný výskum, kde bolo potvrdené sídlisko z doby halštatskej. Pôvodná vyvýšenina

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-15-0491 a APVV-14-0742.

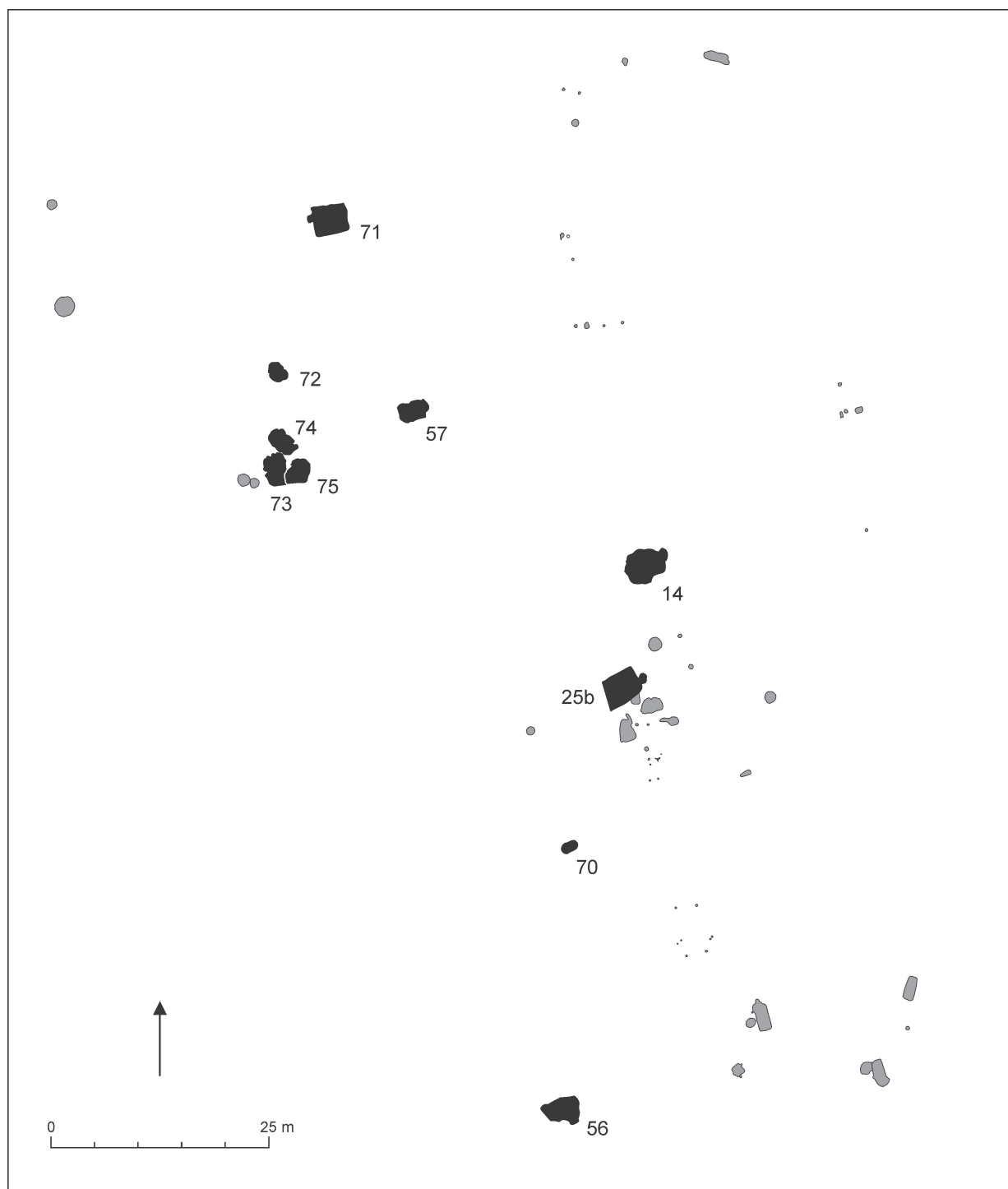

Obr. 1. Plocha záujmu stavby pri výstavbe križovatky Triblavina na úseku D1 Bratislava – Trnava s vyznačením skúmaných polôh Obora 1–3 a Šakoň. 1– výskum Archeologického ústavu SAV Nitra; 2– výskum Archeologického múzea SNM Bratislava; 3 – vyznačenie plôch A a B, kde sa preskúmali objekty s datovaním do doby laténskej.

bola na rozhraní katastrov obcí Chorvátsky Grob, Bernolákovo a Ivanka pri Dunaji. Mala elipsovité tvar a jej južný okraj predstavoval prirodzenú hranicu Trnavskej tabule. Pri vyvýšenine pretekal potok Čierna voda. Na severe a západe to bol zaniknutý potok. Dnes už vyvýšenina neexistuje bola odčatená a zostal z nej iba bod označujúci pôvodnú výšku terénu. V tom čase bolo celkovo preskúmaných 64 sídliskových objektov (ďalších 19 bolo zdokumentovaných a urobil sa zber na ich povrchu), tri kostrové hroby zo staršej doby bronzovej a dva kostrové hroby zo západnej časti Triblaviny s datovaním do slovanského obdobia (Studeníková 1976, 1981). Okrem početnej keramickej výbavy, výraznú skupinu nálezov tvoria tzv. mesiacovitité idoly rôznych tvarov a veľkostí. Bohatá výzdoba je doplnená antropomorfnými a zoomorfnými prvkami. Z polohy Triblavina sú potvrdené i žiarové hroby a mohyly. Halštatské osídlenie z bezprostrednej blízkosti nami skúmanej polohy je z Bernolákova, poloha Panské lúky (König 2007, 114–115), kde je doklad aj stredovekého osídlenia. Predbežné výsledky z halštatského osídlenia z výskumu v roku 2015 publikovala K. Daňová (2017). Z doby laténskej sú to predovšetkých nálezy zberového charakteru (Bazovský/Čambal 2012) z katastrov obcí Bernolákovo a Ivanka pri Dunaji. Čo sa stredovekého osídlenia týka, sú to tak sídliskové objekty v polohe Obora s datovaním do 9.–10. stor. (Turčan 2017; Varsik/Elschek 2001), ako aj pohrebisko preskúmané L. Kraskovskou v polohe Šakoň (Kraskovská 1962). V roku 2016 uskutočnili pracovníci Archeologického múzea SNM ďalší výskum v podstate medzi nami preskúmanými polohami, kde bolo zistených niekoľko výrobných objektov z doby laténskej (Čambal/Bazovský 2017).

Výskum v roku 2015

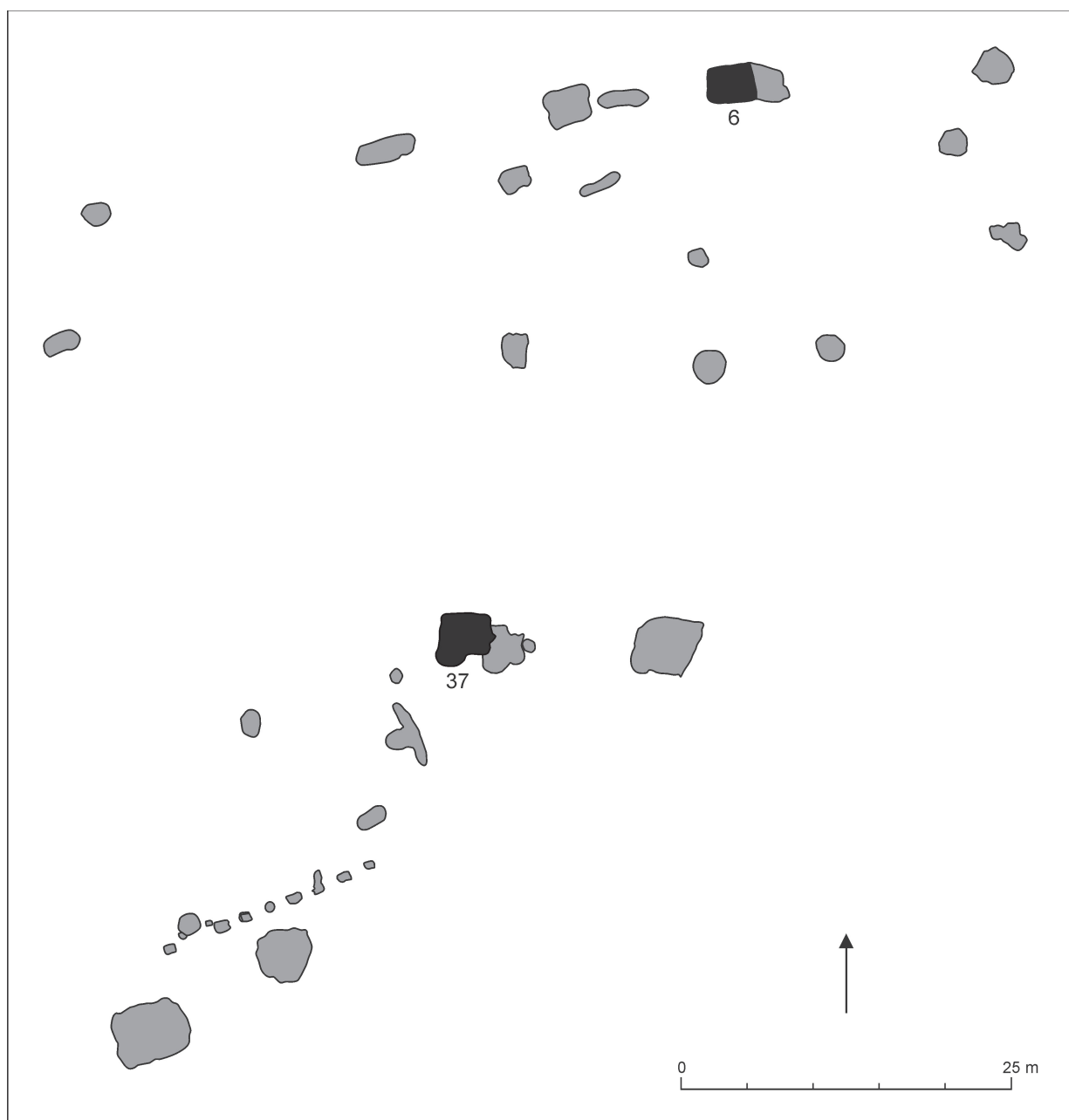
Obora 1 (obr. 1B; obr. 2): Na tejto polohe bolo zachytených a zdokumentovaných celkovo 75 archeologických objektov rôzneho druhu – obytné stavby, zásobnicové jamy, kolové jamy a sídliskové objekty neznámeho účelu. Osídlenie tohto priestoru bolo viacfázové, zachytené boli objekty z doby rímskej, stredoveku ale aj z doby laténskej. Do doby laténskej je datovaných 10 objektov. Osídlenie pokračovalo smerom na východ, kde stúpalo na temeno pieskovej duny. Niektoré objekty boli porušené mladšími zásahmi. Pri väčších objektoch sme zvolili metódu rozdelenia na viacero menších častí pomocou kontrolných blo-

Obr. 2. Bernolákovo, Obora 1 (B). Rozmiestnenie objektov z doby laténskej.

kov. Z objektov boli odoberané archeobotanické vzorky, ktorých časť bola preplavená priamo na ploche výskumu. Rovnako boli odoberané aj vzorky kameňa, malakofauna a zvieracie kosti. V polohe Obora 1 v blízkosti pri potoku nebolo možné uskutočniť rezy, nakoľko tam bol hustý lesný porast. Po jeho odstránení bola plocha úplne zničená po vývratoch koreňových systémov. Dná niektorých objektov boli zapustené až do štrkového podlažia, kde sa ukazovala už spodná voda.

Šakoň (obr. 1A; obr. 3): Na tejto polohe bolo zachytených a zdokumentovaných celovo 47 archeologických objektov rôzneho druhu – obytné stavby, výrobné objekty?, skladové priestory, kolové jamy

Obr. 3. Bernolákovo, Šakoň (A). Rozmiestnenie objektov z doby laténskej (vyznačené tmavosivou farbou).

a sídliskové objekty neznámeho účelu. Osídlenie pokračovalo východným a zrejme aj západný smerom popri potoku. Na základe keramických nálezov ako aj kovových predmetov (spôň) môžeme objekty na tejto polohe datovať do doby laténskej a do doby rímskej. Pri vyberaní objektov sme postupovali rovnako ako pri zvyšných polohách. Priestor v blízkosti potoka nebolo možné skúmať aj z dôvodu výrubu stromov ako aj rozmáčaného terénu. Aj na tejto polohe sme zachytili niekoľko superpozícií. Do doby laténskej patria dva objekty.

Obora 1

Objekt 14/2015 (obr. 2)

Nepravidelný oválny tvar. Rozmery 450 x 380 cm. Nachádzal sa v hĺbke 40 cm od úrovne terénu. Išlo o zahĺbený objekt s oblými rohmi. Steny nepravidelné, dno nerovné. Na dne sa dosť nejasne črtali dve

zaoblené priehlbne s priemerom 30 cm. Zrejme to boli dve kolové jamy v strede kratších strán (západ – východ). Výplň identická s výplňou objektu. Predpoklad, že ide o obytný objekt. Drobné predmety: malé kúsky neidentifikovateľných železných predmetov. Keramika a úlomky i celé kolieska zhotovené z črepov (tab. 1: 1–12). Z výplne objektu je mazanica, zvieracie kosti a boli odobraté vzorky pre archeobotanické vyhodnotenie nálezov.

Popis predmetov:

- Malý bronzový krúžok s plochým obdĺžnikovým prierezom (tab. 1: 6).
- Kolieska z rôznych fragmentov nádob. Jeden bez otvoru (tab. 1: 2) a štyri s otvorom (tab. 1: 1, 3–5).
- Črep z okraja väčšej situly zhotovenej na kruhu. Okraj je sploštený. Telo je zvisle a šikmo hrebeňované. Keramická hmota má prímies grafitu (tab. 1: 11).
- Okraj väčšej misy s dovnútra vtiahnutým okrajom zhotovenej na kruhu. Materiál stredne drsný hnedosivej farby (tab. 1: 12).
- Okraj misy s dovnútra vtiahnutým okrajom. Materiál sivej farby. Nádoba zhotovená na kruhu (tab. 1: 9).
- Fragment z tela tenkostennej nádoby, pravdepodobne vázovitého tvaru. Nádoba zhotovená na kruhu. Na vonkajšej strane jemné vyhladzované mriežkovanie (tab. 1: 10).
- Okraj situly s von vyhnutým okrajom. Materiál sivohnedý s prímiesou grafitu. Nádoba zhotovená za pomoci hrnčiarskeho kruhu (tab. 1: 7).
- Zlomok pravdepodobne z cedníka s dierkami (tab. 1: 8).

Objekt 25B (obr. 2)

Objekt sa nejasne črtal v teréne. Až po znížení úrovne o 10 cm sa vyrysovali dva objekty 25A a 25B (mladší zásah). Rohy objektu boli oblé, steny nepravidelné, zlom dna pozvoľný, dno ploché-rovné. Podložie íl-piesčité. Objekt 25 A zasahuje do objektu 25 B. V severnej časti bola väčšia koncentrácia uhlíkov. Pôdorys obdĺžnikový. Orientácia V – Z. Na východnej dlhšej strane bola z vonkajšej strany pravdepodobne kolová jama, prípadne priehlbina o priemere 80 cm. Z výplne objektu je kamenný brúsik, opracované koliesko, fragmenty nádob. Mazanica, zvieracie kosti a archeobotanický materiál.

Popis predmetov:

- Horná časť nádoby zhotovenej na kruhu z jemného materiálu sivohnedej farby. Telo nádoby členené jemnými plastickými líniami (tab. 1: 13).
- Okraj von vyhnutý z hrncovitej nádoby sivej farby. Materiál hrubozrný. Nádoba pravdepodobne vyhotovená za pomoci hrnčiarskeho kruhu (tab. 1: 14).
- Fragменты zo situlovitých nádob sivej až sivohnedej farby bez bližšej identifikácie. Okraje sú rôzne profilované (tab. 2: 2, 5, 8).
- Fragment z tela nádoby s hrebeňovanou výzdobou. Keramická masa je s prímiesou grafitu (tab. 2: 10).
- Rôzne fragmenty ústia mís. Okraj je do vnútra vtiahnutý a zaoblený (tab. 2: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 12; 3: 3). Materiál stredne drsný hnedej a sivej farby. Nádoby zhotovené na kruhu.
- Horné časti situlovitých nádob. Okraj zaoblený, mierne von vyhnutý (tab. 2: 1–3, tab. 3: 2).
- Horná časť nádoby s von vyhnutým okrajom a zaobleným telom na ktorom je zvisle hrebeňovaná výzdoba. Materiál obsahuje grafit (tab. 2: 15).
- Okraj situle s mohutným profilovaným ústím. Na rozhraní okraja a pliec sa nachádza reparačný otvor (tab. 2: 18).
- Hrncovitá nádoba (horná časť). Ústie valcovité a telo baňaté so zdrsneným povrchom. Nádoba zhotovená na kruhu (tab. 3: 4).
- Dno z hrncovitej nádoby (tab. 3: 6).
- Kamenný brúsik štvorhranného prierezu v tvare obdĺžnika so zaoblenými rohmi. Na rovnej stene sa nachádza priehlbina po brúsení predmetov (tab. 3: 5).

Objekt 56A (obr. 2)

Išlo o superpozíciu objektov 56A, B, C, ktoré sa nevýrazne črtali po odstránení ornice. Do doby laténskej podľa črepového materiálu patrí iba 56A. Rozmery objektu 356 x 161 x 34 cm. Tvar nepravidelne oválny so stenami kónicky klesajúcimi k takmer rovnému dnu.

Po odstránení ornice a začistení plochy JCB mechanizmom sme na povrchu zachytili rozsiahly tmavý flak. Objekt sme rozdelili kontrolnými blokmi v smere ZJZ – VSV a SSZ – JJV na štyri časti. Pri vyberaní

jednotlivých častí sme zistili, že ide o niekoľko objektov. Z tohto dôvodu sme rozdelili objektu na A, B, C. Výplň objektu 56A tvorila tmavá sivá vrstva s množstvom uhlíkov. Výplň objektu 36 B bola tmavá sivá bez uhlíkov. Výplň objektu 36 C tvorila tmavosivá vrstva, pod ktorou sa nachádzala bledosivá vrstva. Keramika bola nevýrazná, atypická a z toho dôvodu nie je kresbovo zachytená. Z výplne bola mazanica, zvieracie kosti a archeobotanické vzorky.

Objekt 57 (obr. 2)

Rozmery: (max) 330 x 220 x 60 cm. Tvar nepravidelne oválny so stenami zužujúcimi sa k odsadenému takmer rovnému dnu. Po odstránení ornice a začistení plochy JCB mechanizmom sme na povrchu zachytili tmavý flak. Objekt sme kontrolnými blokmi v smere ZJZ – VSV a JJZ – SSV rozdelili na štyri časti. Výplň objektu tvorili štyri vrstvy. Takmer celú jamu vyplňala tmavá sivohnedá vrstva s prímiesou uhlíkov, mazanice a keramiky. Pod ňou sa nachádzala premiešaná sivožltá vrstva s uhlíkmi, nad dnom bola žltá ílovitá vrstva. Na dne sa nachádzala veľmi tenká vrstva tmavej sivohnedej hlíny, pod ktorou bol už len štrk.

Interpretácia: sídlisková jama. Z výplne je keramika, mazanica, koliesko z črepu a archeobotanický materiál.

Popis predmetov:

- Väčšia zásobnicová nádoba s dovnútra vtiahnutým zosilneným okrajom a baňatým telom (tab. 3: 7). Nádoba zhotovená za pomoci hrnčiarskeho kruhu.
- Horná časť hrncovitej nádoby s esovite profilovaným telom. Materiál drsnejší sivohnedej farby (tab. 3: 8).
- Horná časť nádoby s esovite profilovaným telom. Materiál drsný, sivej farby (tab. 3: 9).
- Fragment rovného dna pravdepodobne z hrncovitej nádoby (tab. 3: 10).
- Okraj väčšej nádoby so zosilneným ústím mierne vtiahnutým dovnútra. Zhotovená na kruhu (tab. 3: 11).

Objekt 70A, 70B (obr. 2)

Rozmery: (max) 70A: 90 x 80 x 28; 70B: 100 x 92 x 14 cm.

Tvar: ľadvinový tvar. Po odstránení ornice a pri dočisťovaní plochy (sondy) JCB mechanizmom sme na povrchu spozorovali tmavosivý flak. Vzhľadom na tvar objektu sme predpokladali, že ide o superpozíciu objektov. Z tohto dôvodu sme začali vyberať len južnú časť. Objekt bol však neodborným vyberaním jedného z brigádnikov čiastočne porušený a nemohli sme zistiť pozíciu objektov (mladší, starší). Výplň objektu tvorila tmavosivá ílovitá vrstva.

Popis predmetov:

- Fragment z tela nádoby, zhotovený z jemného materiálu. Na povrchu línie po obvode tela (tab. 4: 7).
- Okraj nádoby s von vyhnutým ústím. Materiál stredne drsný sivohnedej farby (tab. 4: 8).
- Zlomok misy s dovnútra vtiahnutým okrajom (tab. 4: 9).
- Spodná časť nádoby s rovným dnom a s hrebeňovaným telom. V materiáli je prímies grafitu (tab. 4: 10).
- Časť pokrievky so zaobleným telom (tab. 4: 11).

Objekt 71 (obr. 2)

Rozmery: (max) 410 x 338 x 34 cm.

Tvar: obdĺžnikový so zaoblenými rohmi a stenami klesajúcimi k rovnému dnu.

Objekt sme kontrolnými blokmi v smere SSZ – JJV a ZJZ – VSV rozdelili na štyri časti. V JZ časti bola pri kontrolnom bloku jedna kolová jama. Ďalšia pravdepodobná kolová jama sa nachádzala tiež v JZ časti pri západnej stene objektu. Viac kolových jám sme nezistili. Výplň objektu tvorila žltosivá ílovito piesčitá vrstva a tmavosivá s uhlíkmi, keramikou a mazanicou.

Popis predmetov:

- Kamenný brúsik štvorhranného prierezu (tab. 4: 12).
- Väčšia časť železného predmetu. Pravdepodobne išlo o väčší nôž, alebo sekáč. Ďalšie časti z tohto predmetu boli veľmi skorodované a nedali sa zrekonštruovať (tab. 4: 13).
- Fragментy z väčších mís s jemne do vnútra vtiahnutým ústím. Zhotovené na kruhu (tab. 4: 15, 16).

Obr. 4. Bernolákovo, Obora 1 (B). Pohľad na preskúmané objekty 73, 74, 75 datované do doby laténskej.

Objekt 72 (obr. 2)

Rozmery: (max) 200 x 180 x 62 cm. Tvar oválny so západnou a severozápadnou stenou stupňovite klesajúcou k misovitému dnu a s východnou stenou kónicky klesajúcou ku dnu. Po odstránení ornice a pri dočisťovaní plochy (sondy) JCB mechanizmom sme na povrchu tmavosivý fľak. Steny objektu mali stupňovitý spád zo severozápadu. Výplň objektu bola jednoliata tmavosivá ílovitá, zo západnej strany tesne nad dnom bola vrstva žltosivého piesku. Z výplne sú zvieracie kosti, mazanica, drobné predmety, keramika a archeobotanika.

Popis predmetov:

- Koliesko z črepu hnedej farby bez výzdoba (tab. 5: 1).
- Fragment z tela nádoby zhotovenej na kruhu z jemného materiálu. V hornej časti obvodová vhlbená línia (tab. 5: 2).
- Okraj z jemnej nádoby tehlovej farby. Ústie esovite profilované (tab. 5: 3).
- Okraje misovitých nádob s dovnútra vtiahnutým okrajom (tab. 5: 4, 5, 9).
- Okraj hrncovitej nádoby so zosilneným zaobleným ústím. Odsadené plecica (tab. 5: 6).
- Horná časť hrncovitej nádoby s odsadeným ústím s drsným povrchom tela (tab. 5: 7).
- Časť baňatej hrncovitej nádoby s výrazným zosilneným okrajom (tab. 5: 8).

Objekt 73 (obr. 2; 4)

Po odstránení ornice a pri dočisťovaní plochy (sondy) JCB mechanizmom sme na povrchu rozsiahly tmavosivý fľak. Objekt siahal až po stožiar. Z uvedeného dôvodu sme nezachytili úplný južný okraj objektu. Z východnej strany sa objekt 73 dotýkal s objektom 75. Výplň oboch bola rovnaká a nedalo sa zistiť superpozíciu, nakoľko sme sa nachádzali tesne pod stĺpom. Kontrolnými blokmi v smere SSV – JJZ a ZSZ – VJV sme ho rozdelili na štyri časti. V objekte sme zachytili celkom šesť kolových jám. Päť po obvode a jednu väčšiu v strede objektu. Výplň objektu tvorili sivá sprasová vrstva s kúskami žltej sprase v podobe hrudiek tesne nad dnom objektu. Z výplne sú zvieracie kosti, mazanica, drobné predmety a keramika.

Popis predmetov:

- Kolieska rôznej veľkosti a z rôzneho materiálu (tab. 5: 10–15).
- Okraje mís s dovnútra vtiahnutým okrajom, vyrobené na kruhu sivohnedej farby (tab. 5: 16–18).
- Okraje mís s dovnútra vtiahnutým ústím (tab. 6: 1, 6, 11, 12).
- Okraj nádoby s von vyhnutým zosilneným okrajom (tab. 6: 2).
- Esovite profilovaný okraj nádoby zhotovenej z jemného materiálu (tab. 6: 3).

- Okraj asi z misovitej nádoby s jemne odsadeným ústím a s hrebeňovaným telom (tab. : 4).
- Okraj nádoby s nevýrazným telom (tab. 6: 5).
- Črep z tela nádoby zdobený nepravidelným zvislým a šikmým hrebeňovaním (tab. 6: 7).
- Fragment nádoby s otvorom (tab. 6: 8).
- Zosilnený zaoblený okraj pravdepodobne z hrncovitej situly (tab. 6: 9).
- Jemný fragment z tela nádoby so stopami červeného vodorovného maľovania (tab. 6: 10).
- Spodná časť väčšej nádoby (tab. 6: 13).

Objekt 74 (obr. 2; 4)

Rozmery: (max) 334 x 200 x 42 cm.

Tvar: nepravidelný oválny so stenami klesajúcimi k nerovnému dnu. Po odstránení ornice a pri dočisťovaní plochy (sondy) JCB mechanizmom sme na povrchu väčší sivý flak. Kontrolnými blokmi v smere Z – V a S – J sme ho rozdelili na štyri časti. Pri vyberaní SV časti objektu sme si všimli, že objekt 74 bol porušený menším zásahom – jamou, s tmavosivou výplňou. Zvyšok objektu mal sivú výplň, miestami prevrstvenú žltou sprasou. Z výplne sú zvieracie kosti, keramika a archeobotanika.

Popis predmetov:

- Časť misy s dovnútra vtiahnutým okrajom. Lom je jemne zvýraznený (tab. 6: 14).
- Železný predmet obdĺžnikového tvaru. Profil úzky (tab. 7: 1).
- Okraje mis s dovnútra vtiahnutým okrajom (tab. 7: 2–4).
- Okraj nádoby s von vyhnutým ústím (tab. 7: 5).
- Fragment črepu z nádoby, z ktorého bolo zhotovené koliesko s otvorom (tab. 7: 6).
- Ústie nádoby so zosilneným von vyhnutým okrajom (tab. 7: 7).
- Nádoby situlovité s von vyhnutým zosilneným okrajom a odsadenými plecami (tab. 7: 8, 9), na jednej je aj výzdoba v nepravidelných pásoch hrebeňovania (tab. 7: 9).

Objekt 75 (obr. 2; 4)

Po odstránení ornice a pri dočisťovaní plochy (sondy) JCB mechanizmom sme na povrchu rozsiahly tmavosivý flak. Objekt siahal až po stožiar. Z uvedeného dôvodu sme nezachytili úplný južný okraj, navyše objekt 75 sa zo západu dotýkal objektu 73. Výplň oboch bola rovnaká a nedalo sa zistiť superpozíciu, nakoľko sme sa nachádzali tesne pod stĺpom. Kontrolnými blokmi v smere SSZ – JJV a ZJZ – VSV sme ho rozdelili na štyri časti. Výplň objektu bola sivá, podložie bolo štrkové. Z výplne je keramika, drobné predmety, mazanica, zvieracie kosti.

Popis predmetov:

- Kamenné úštepy (tab. 7: 10, 14).
- Zlomky kostných predmetov s výzdobou koliesok (tab. 7: 11).
- Kolieska z črepu (tab. 7: 12, 13).
- Fragменты z mis s dovnútra vtiahnutým okrajom (tab. 8: 1, 3–7, 9, 11, 18, 19, tab. 9: 1–3), pričom misa (tab. 9: 1) má zvýraznený lom pod ktorým je telo zdrsené.
- Okraje situlovitých nádob (tab. 8: 2, 5, 6, 12, 17 tab. 9: 4).
- Fragменты nádob zdobených zvislým hrebeňovaním (tab. 8: 10, 21).
- Fragменты nádob so zdrseným povrchom (tab. 8: 15) a s vhlbenými vpichmi (tab. 8: 20).
- Zlomky z tiel nádob na ktorých sú stopy po červenom maľovaní (tab. 8: 13, 14, 16).

Šakoň

Objekt 6B (obr. 3)

Rozmery: 420 x 273 x 45 cm.

Obdĺžnikový so zaoblenými rohmi. Po odstránení ornice a začistení plochy JCB mechanizmom sme na povrchu zachytili tmavý flak. Vo východnej časti sme identifikovali oválny flak pripájajúci sa ku kvadratickému pôdorysu objektu. Situáciu sme označili ako objekt 6A (menší z objektov) 6B väčší z objektov. Kvôli zisteniu vzájomného vzťahu oboch objektov sme ponechali v strede objektu kontrolný blok v smere Z – V. Ďalší kontrolný blok sme ponechali v objekte 6B v smere S – J. Celý objekt sme takto rozdelili na štyri časti. V objekte 6B sme identifikovali viacnásobný zásyp. V západnej časti objektu 6B bolo dno objektu mierne zahĺbené. Tento priestor bol vyplnený koncentráciou prepálenou hliny a uhlíkmi max. hrúbka 30 cm. Zvyšok objektu tvorila mierne premiešaná tmavá hlina s prepálenou v maximálnej hrúbke 18 cm od dna. Vrch-

nú vrstvu objektu tvorila opäť tmavá hlinito-piesočná vrstva. Koncentrácia prepálenej hliny sa objavila aj vo východnej časti objektu 6B v oblasti styku s objektom 6A. Vzájomná pozícia objektov nie je úplne jasná. Z výplne sú drobné predmety, mazanica, fragmenty nádob a archeobotanika.

Popis predmetov:

- Misovitá nádoba v ruke robená s mierne kónickým von vyhnutým telom (tab. 10: 1).
- Okraj z misovitej nádoby s esovitou profiláciou, ktorá je zhotovená z jemného materiálu hnedej farby (tab. 10: 3).
- Okraje z hrncovitým nádob so zosilnený okrajom (tab. 10: 2, 4, 11, 13, 17).
- Okraje z misovitým nádob s dovnútra vťahnutým ústím (tab. 10: 7–9, 12).
- Okraj nádoby s von vyhnutým ústím (tab. 10: 16).
- Praslen s členeným povrchom, možno ide o intrúziu staršieho materiálu (tab. 11: 1).
- Okraje z rôznych hrncovitých nádob do zaobleným ústím (tab. 11: 2, 6, 7, 11, 12, 14, 15).
- Okraje z mís (tab. 11: 4, 8).
- Zlomok z tela nádoby s výčnelkom (tab. 11: 3).
- Zlomok jemnej esovite profilovanej misy (tab. 11: 13).
- Fragment z tela nádoby so zvislým hrebeňovaním (tab. 11: 16).
- Časti dien z nádob (tab. 11: 18–20)
- Zlomok z nádoby s otvorom (tab. 11: 17).

Objekt 37 (obr. 3)

Rozmery: (max) 409 x 396 x 66 cm.

Kolové jamy: 37/1 28 x 18; 37/2 99 x 79 x 51; 37/3 27 x 17 cm.

Tvar: kvadratický so zaoblenými rohmi a výduťou v JZ časti. Steny objektu kónicky klesali k rovnému dnu. Po odstránení ornice a začistení plochy JCB mechanizmom sme na povrchu zachytili tmavý flak. Išlo o niekoľko objektov. Najväčší z nich objekt 37 sa nachádzal v západnej časti. Z východnej časti sa ho dotýkali objekty 38A a 38B. Na severnom a južnom profile je evidentné, že objekt sa zachoval v celom rozsahu. Výplň objektu bola kompaktná tmavá hlinito-piesčitá vrstva. Len tesne nad kolovou jamou 37/2 a v jej zásype sa nachádzala popolová a prepálená vrstva. Po vnútornom obvode sme zachytili tri kolové jamy. Z výplne sú zvieracie kosti, mazanica, archeobotanika, fragmenty nádob a drobné predmety.

Popis predmetov:

- Fragменты esovitých mís s von vyhnutým okrajom. Zhotovené za pomoci kruhu. Materiál jemný sivohnedej farby (tab. 12: 1, 2, 10, 13, 14, 17, 18, 19).
- Fragменты z hrncovitých a misovitých nádob so zaobleným okrajom (tab. 12: 6, 7, 9, 11, 15).
- Fragменты z tela nádoby s výraznou profiláciou (tab. 12: 20, 21).
- Kamenné brúsky (tab. 12: 4, 16).
- Kamenný úštep (tab. 12: 3).

Vyhodnotenie

Počas archeologického výskumu v roku 2015 sa preskúmala časť sídliska s datovaním do doby laténskej. Získali sa predmety, ktoré podrobne analyzujeme tak, že sú rozdelené na kovové predmety, kamenné brúsiky, kostené predmety a keramiku. Z objektov boli odobraté aj vzorky na archeobotanickú analýzu, ktorú vyhotovila Ing. J. Mihályová (tab. 1) a zaoberáme sa s ňou v záverečných častiach. Žiaľ, archeozoologická analýza k dispozícii zatiaľ nie je.

Kovové predmety

Okrem malého bronzového krúžku z objektu 14 (tab. 1: 6), ktorý mohol mať rôzne využitie, sú to ešte dva predmety zhotovené zo železa. V jednom prípade ide o väčšiu časť nástroja s ostrím z objektu 71. Profil sa k ostriu zužuje. Zachovalá časť predmetu je pravdepodobne z väčšieho noža, prípadne sekáča (tab. 4: 13). Z dôvodu, že sa nezachovala druhá časť predmetu, ťažko sa vyjadriť o aký nástroj (predmet) z funkčného hľadiska ide. Avšak podľa zahnutia ostria sa dá predpokladať, že mohlo ísť o sekáč podobný k nálezom z Trenčianskych Bohuslavíc (*Pieta 2008*, obr. 17: 5–8). Druhým železným predmetom je obdĺžnik s rovnomerným prierezom z objektu 74 (tab. 7: 1) bez bližšej identifikácie.

Kamenné brúsky

Z preskúmaných sídliskových objektov je 5 ks brúsikov a 2 úštepy. Tvary sú rôzne. Väčší obdĺžnikový so štvorhranným prierezom (tab. 3: 5) má na povrchu priehlbeň – stopy po obrusovaní. Petrografické analýzy nie sú k dispozícii. Pri opracovaných predmetoch predpokladáme, že ide o brúsky, ktoré sú zhotovené z pieskovca (iba vizuálne pozorovanie). Podobne sa takéto brúsky nachádzajú na viacerých sídliskách datovaných do doby laténskej. V rámci juhozápadného Slovenska je najväčšia kolekcia z Nitry-Šindolky, kde z 35 kusov je 18 brúsikov zhotovených z pieskovca (Illášová 2000, 337).

Kostené predmety

Nie k bežným predmetom patria 4 zlomky opracovanej kosti, aj s výzdobou vhlbených koncentrických krúžkov a zvislých zárezov (tab. 7: 11). Sú z jedného predmetu. Analógie zatiaľ nepoznáme. Mohlo ísť o obloženie nejakého ďalšieho predmetu, napríklad skrinky.

Keramika

V keramike sú zastúpené fragmenty nádob zhotovených za pomoci hrnčiarskeho kruhu a tiež aj v ruke vymodelované kusy. Zastúpenie v ruke robenej keramiky je dosť nízke. Nepresahuje jednu tretinu. Početnú skupinu tvoria kolieska druhotne zhotovené z črepu. Väčšina z nich má v strede otvor.

Počet koliesok je 16 ks (tab. 1: 1–3; 3: 1; 4: 1; 5: 1, 10–15; 7: 12, 13). Možno s prípravou na vyhotovenie kolieska súvisia aj fragmenty nádob s dierkou (tab. 6: 8; 7: 6; 11: 5, 17). Do tejto skupiny nálezov patrí aj praslen 1 ks (tab. 11: 1), hoci svojim vyhotovením skôr pripomína prasleny zo staršej doby železnej. Všetky tieto nálezy spájame s domácou prípravou látok.

Fragmenty nádob odzrkadľujú škálu používanej keramiky na sídlisku. Kresbovo zdokumentovaných je 170 ks fragmentov nádob, čo predstavuje asi tretinu všetkých výskumom získaných keramických zlomkov. Zdokumentované boli všetky typické črepy, kde sú okraje, zvýraznené fragmenty nádob a dna. Na základe tvarov okrajom nádob sú najpočetnejšie zastúpené misy s dovnútra vťahnutým okrajom. Ich počet je 43 ks. Menšiu skupinu tvoria misy s esovitou profiláciou a von vyhnutým okrajom (12 ks), kde je zaujímavé, že sa nachádzajú skôr na polohe Šakoň (tab. 10: 3, 15; 11: 6, 15; 12: 1, 2, 7, 8–10, 12, 13–15, 17–19). Početnú skupinu tvoria aj situlovité tvary vyrobené buď s prímiesou grafitu v keramickej hmote, alebo bez nej. Okraj je rôzne zosilnený a aj profilácia je rôzna. Je ich 34 ks. Niektoré sú zdobené hrebeňovaním (tab. 1: 11; 2: 10, 15; 4: 2 6: 4, 7; 7: 9; 8: 10, 21; 10: 17; 11: 16). Ojedinelým tvarom je pokrievka (tab. 4: 11) a zlomok z cedidla (tab. 1: 8). Malé percento nádob vykazuje známky výzdoby. Predovšetkým ide o situlovité tvary, kde na ich tele je výzdoba rôzne upravených vhlbených línií. Ide o šikmé línie, prípadne prerušované, či krížiace sa skupiny línií, ktorá je charakteristická pre záverečné obdobie doby laténskej. Výzdoba v tvare vhlbenej sieťovej výzdoby je na fragmente z tela nádoby zhotovenej z jemne plavenej hlíny (tab. 1: 10), pričom nádoba bola zhotovená za pomoci hrnčiarskeho kruhu. Z chronologického, ako aj chorologického pohľadu sú dôležité nálezy hrncovitých nádob so zdrsneným povrchom tela (tab. 3: 4; 5: 7; 8: 15), ktoré sa vyskytujú hlavne v okruhu Bratislavy a na južnej Morave. Medzi fragmentami jemnej keramiky sa našli aj maľované zlomky (tab. 8: 13, 14, 16). K zdobeným zlomkom patrí aj fragment z misy s náznakom vhlbených oblúčikov (?), zlomok z tela nádoby, kde na tele sú dve šikmé línie zhotovené vpichmi (tab. 8: 19, 20) a zlomok z tela nádoby s vhlbenými obvodovými líniami (tab. 4: 7). Tvary nádob plne korešpondujú s produkciou keramiky z obdobia záveru strednej a z neskoršej doby laténskej, ktorú poznáme z okolia Bratislavy (Čambal 2004).

Záverečné úvahy

Nami sledovaný priestor patrí geograficky do stredného Podunajska. Pre túto oblasť je určujúci rovinný terén Podunajskej nížiny a takmer severojužná orientácia pohorí a vodných tokov ústiacich do Dunaja. Pahorkatiny dosahujú vyššie nadmorské výšky (150–200 m), pričom smerom k pohoriam je to až 300 m. Hydrologické podmienky sú určené povodím Dunaja. Prírodné prostredie zohralo svoju neodmysliteľnú úlohu pri výbere polohy na osídlenie a rozhodujúcou mierou ovplyvnilo existenciu každej spoločensko-ekonomickej formácie. Pod pojmom prírodné prostredie treba rozumieť súhrn všetkých prírodných podmienok na určitom území, čo znamená jednak pomery krajinné, ako sú reliéf, geologické podložie, pôda, vegetácia a fauna, jednak klimatické prostredie. Osídlenie v dobe laténskej sa na tomto území kon-

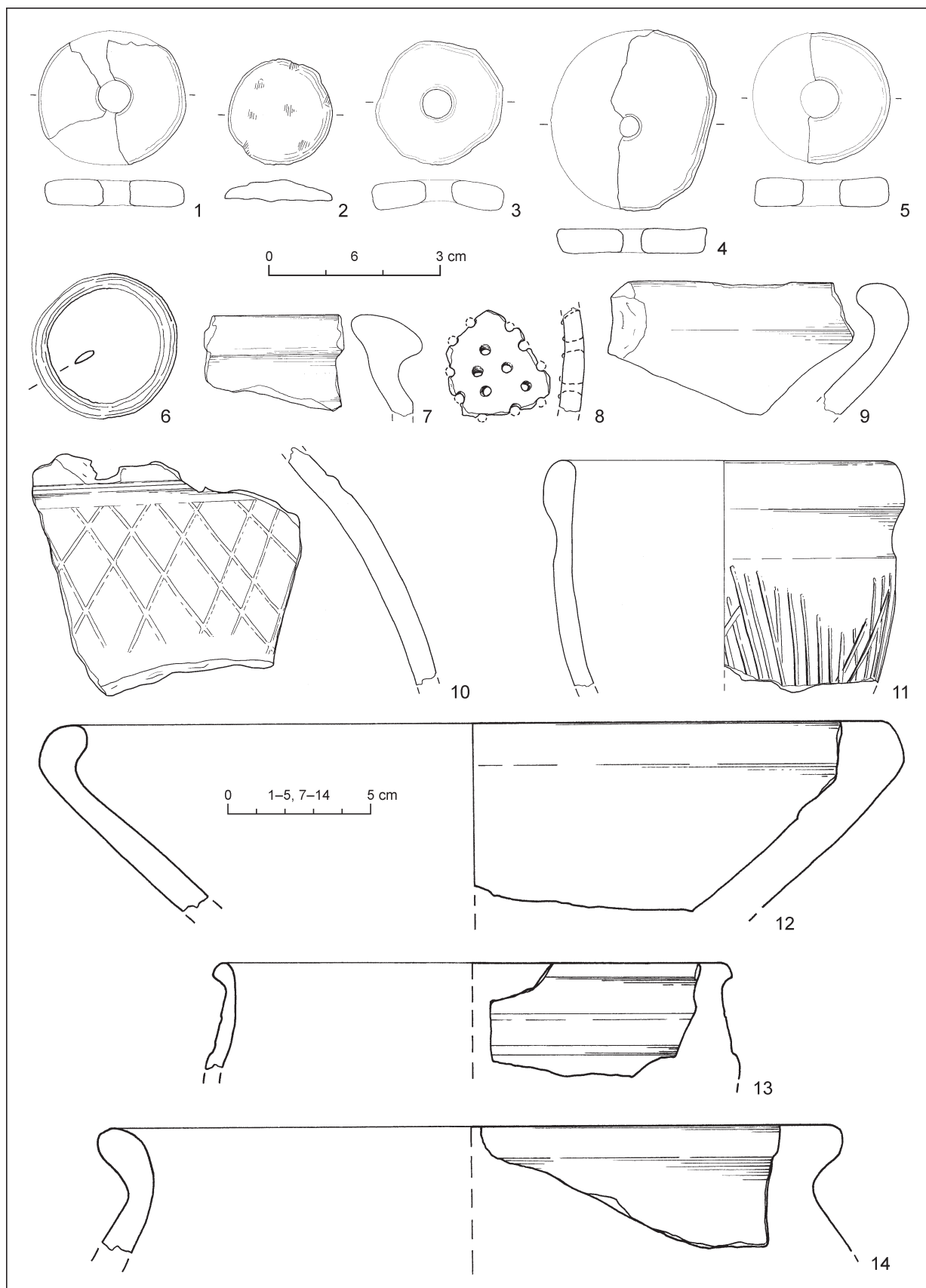
Tabela 1. Bernolákovo, Obora 1 (B). Vyhodnotenie archeobotanických vzoriek z objektov datovaných do doby laténskej (autor: J. Mihályiová).

Uhlíky			Číslo objektov								
			14	25B	56A	57	71	72	73	74	75
<i>Quercus</i> sp.	dub	drevo (wood)	31	128	64	34	62	32	23	20	11
<i>Ulmus</i> sp.	brest	drevo (wood)	0	13	0	3	0	0	0	0	0
<i>Pomoidea</i>	jabloňokvetá	drevo (wood)	0	3	0	0	0	0	0	0	0
listnaté		drevo (wood)	0	1	0	0	6	0	4	0	0
Zuhoľnatené zrná obilnín											
<i>Triticum aestivum</i>	pšenica siata	zrno (grain)	2	0	0	0	4	0	0	0	0
<i>Triticum monococcum</i>	pšenica jednozrnová	zrno (grain)	0	0	0	0	1	0	0	0	0
<i>Triticum spelta</i>	pšenica špaldová	zrno (grain)	0	0	0	0	1	0	0	0	0
<i>Cerealia indet.</i>	obilniny	zrno-fragment (grain fr.)	2	2	0	1	0	0	0	0	0
Zuhoľnatené semená strukovín											
<i>Lens culinaris</i>	šošovica kuchynská	semienko (seed)	0	0	0	0	1	0	0	0	0
<i>Pisum sativum</i>	hrach siaty	semienko (seed)	0	0	0	0	1	0	0	0	0

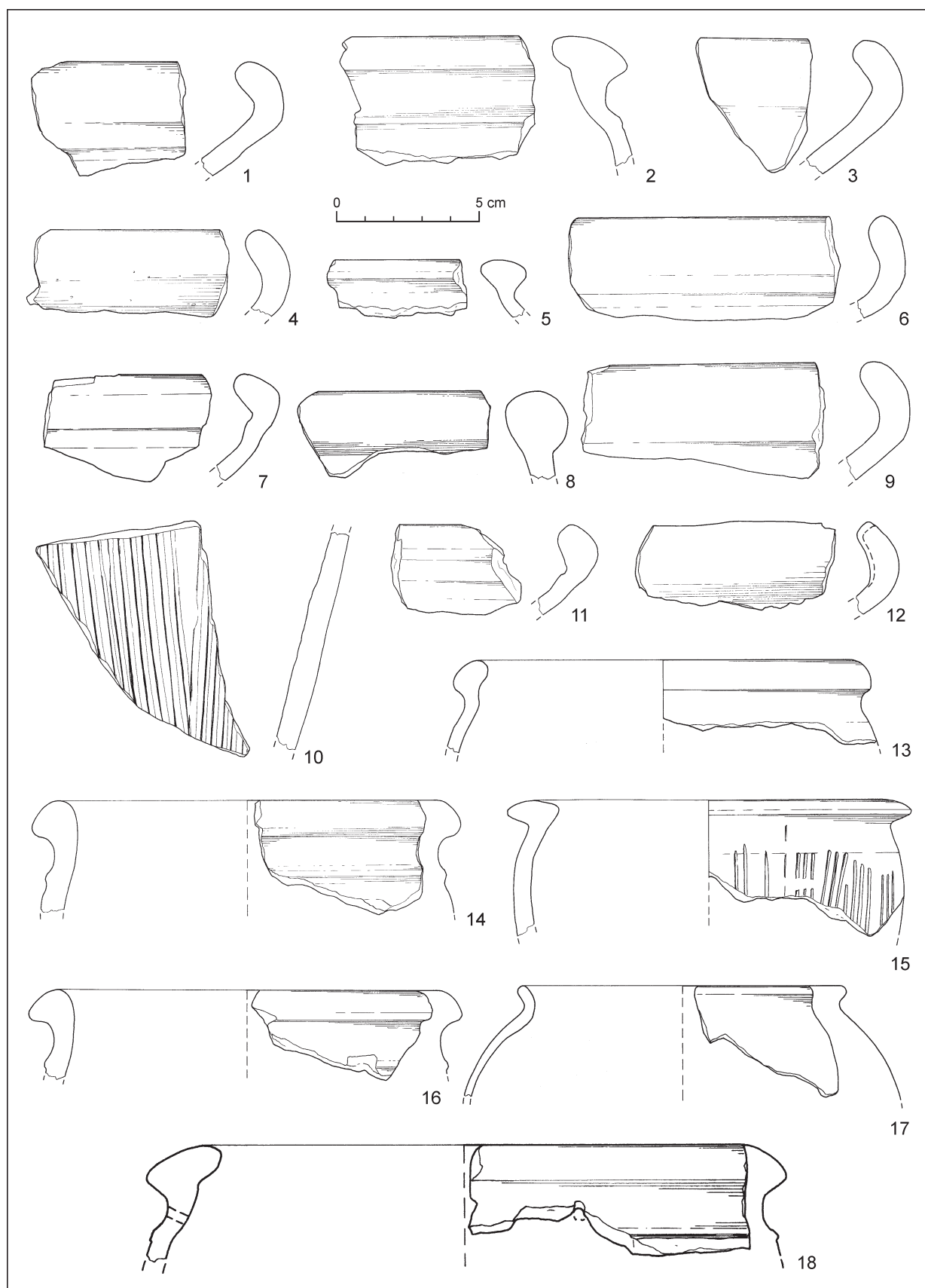
centrovalo predovšetkým v úrodných nížinách. Riadilo sa presne stanovenými kritériami, kde v prvom rade musela byť kvalitná pôda vhodná na poľnohospodárske účely, voda a dostatok dreva, ako aj vhodné klimatické podmienky. Druhoradou záležitosťou pri výbere polohy pre osídlenie boli zdroje surovín (Březinová 2006). Poľnohospodárske zameranie obyvateľstva potvrdzujú aj výsledky archeobotanickej analýzy (Mihályiová 2016), kde je zastúpená pšenica siata, pšenica jednozrnová a špaldová a zo strukovín šošovica siata a hrach siaty (tabela 1).

Štruktúra a urbanizmus sídliska

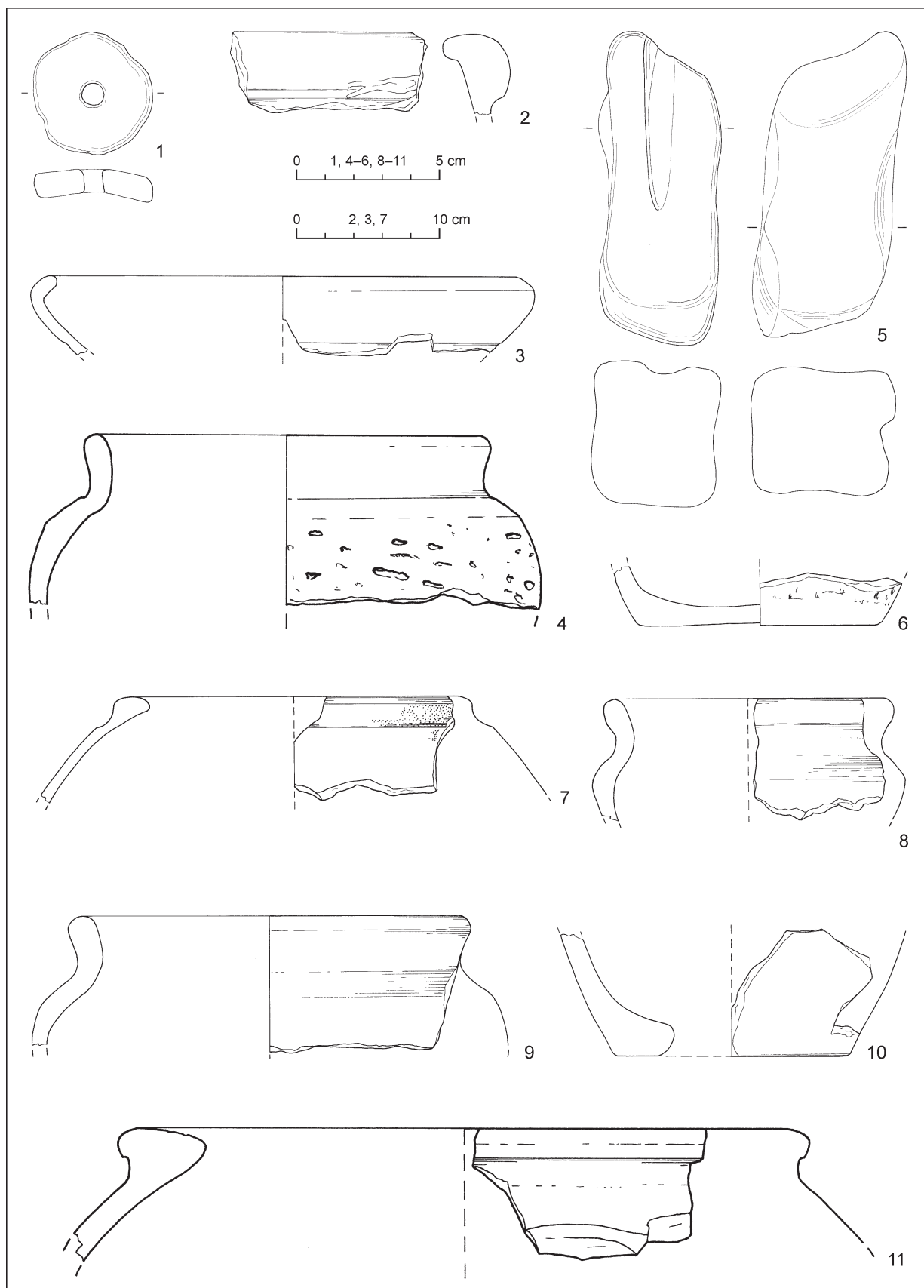
Predpokladáme, že ide o časť sídliska, pravdepodobne s obytnou a hospodárskou funkciou. Výskum sa robil v pásoch stiahnutej ornice, takže nezachytil určite všetky objekty na sledovanej ploche. Na základe preskúmaných sa zdá, že ide o menšie zoskupenia, kde s veľkou pravdepodobnosťou ide o ucelebné obytné jednotky (dvorce?) s funkciou tak obytnou, ako aj hospodárskou (obr. 2; 4; objekty 57, 71–75). Na základe analýzy materiálu, predovšetkým keramiky, predpokladáme, že osídlenie oboch strán potoka Čierna voda bolo od LTC2 až do záveru LTD2. Pričom objekty na polohe Šakoň sú datované o niečo skoršie, ešte do LTC2. Tento predpoklad opierame hlavne o výskyt esovite profilovaných mís, ktoré sú charakteristické pre LTC. Výskumom v roku 2016 sa odkryla v polohe Obora, iba niekoľko metrov od nami sledovaného sídliska (obr. 1: B), výrobná časť so zhodným datovaním objektov. Autori výskumu uvádzajú, že ide o pece na prípravu a úpravu potravín. Celá oblasť Čiernej vody je v LTC2 a LTD pomerne husto osídlená (Čambal/Bazovský 2017, 109–130), čoho dokladom sú aj skoršie zberové nálezy a predovšetkým aj nálezy mincí). Z chronologicky citlivých kovových predmetov sú to spony typov Alesia, Jezerine, Almgren 18, Almgren 238 ako aj stredo- a neskorolátenske mince, získané z povrchových zberov v katastroch Chorvátskeho Grobu, Slovenského Grobu a Bernolákova koncentrované v povodí Čiernej vody (Bazovský/Čambal 2012; Pieta 2008, 81). Realizovaním záchranných výskumov v rokoch 2015 a 2016 sa doplnili informácie o stave osídlenia aj v súvislosti so skoršie realizovanými prácami E. Studeníkovej počas výstavby diaľnice D1 v r. 1971, kedy sa udiali veľké transfery zeminy najmä z časti severne od diaľnice, kde dodnes stojí pozostatok po pôvodnej výške terénu v podobe „mohyly“. Tá demonštruje aké obrovské množstvo spráše bolo použité pri výstavbe násypu pod diaľnicou D1 pri vyrovnávaní terénu. Koncentrácia sídliskových objektov datovaných do doby laténskej je na polohe Obora 1 (10 objektov) a na polohe Šakoň (2 objekty). Materiál z nich je dosť chudobný. Prevažou má keramika a z drobných predmetov sú to hlavne hlinené kolieska, kamenné brúsiky a zlomky železných predmetov. Svedčia o obyvateľstve, ktoré bolo zamerané predovšetkým na roľnícky spôsob života, čo potvrdzuje aj archeobotanická analýza odobratých vzoriek. V tejto súvislosti budú zaujímavé aj výsledky analýzy zvieracích kostí z objektov.

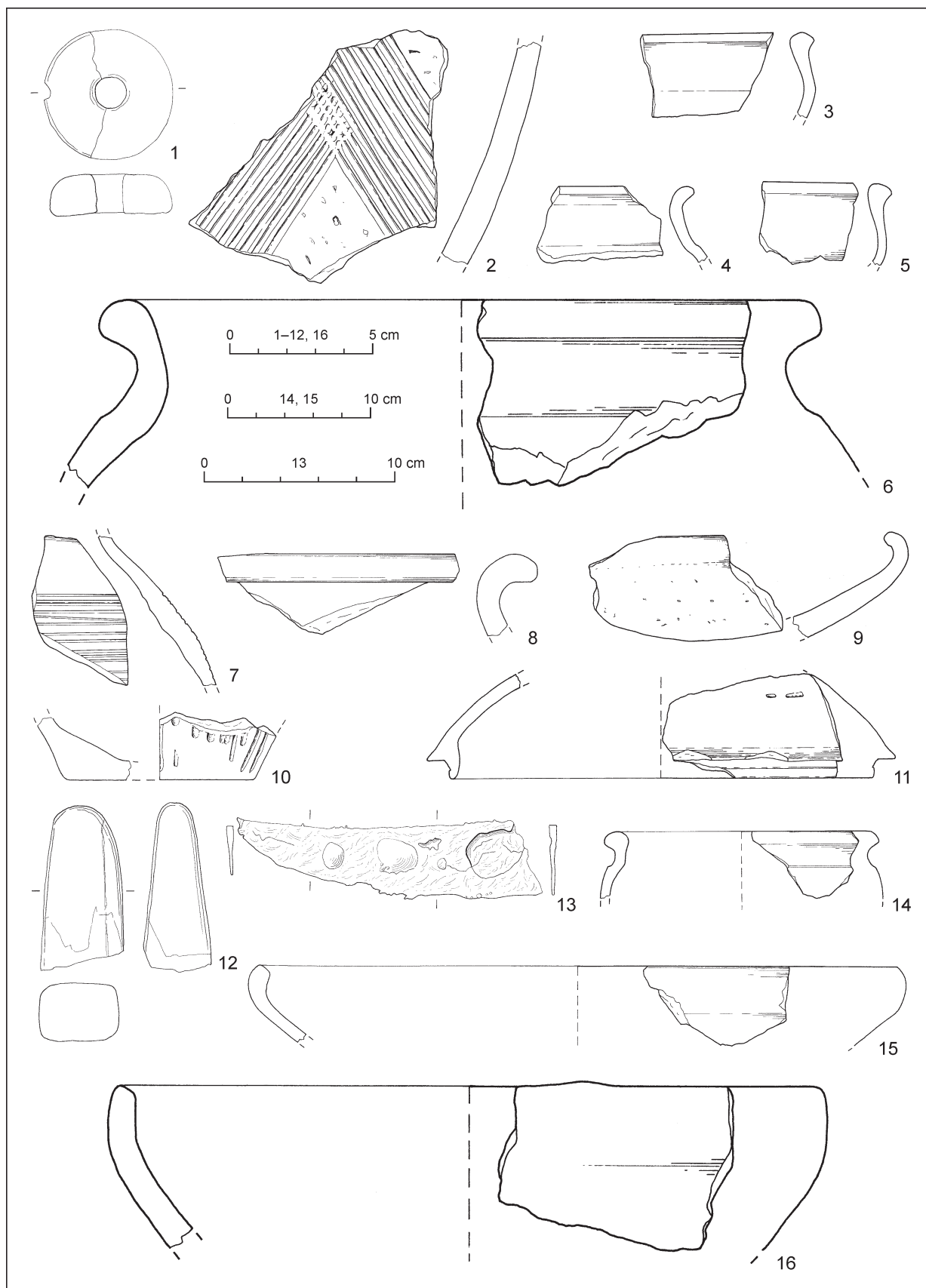
Tab. 1. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–12 – objekt 14; 13, 14 – objekt 25.

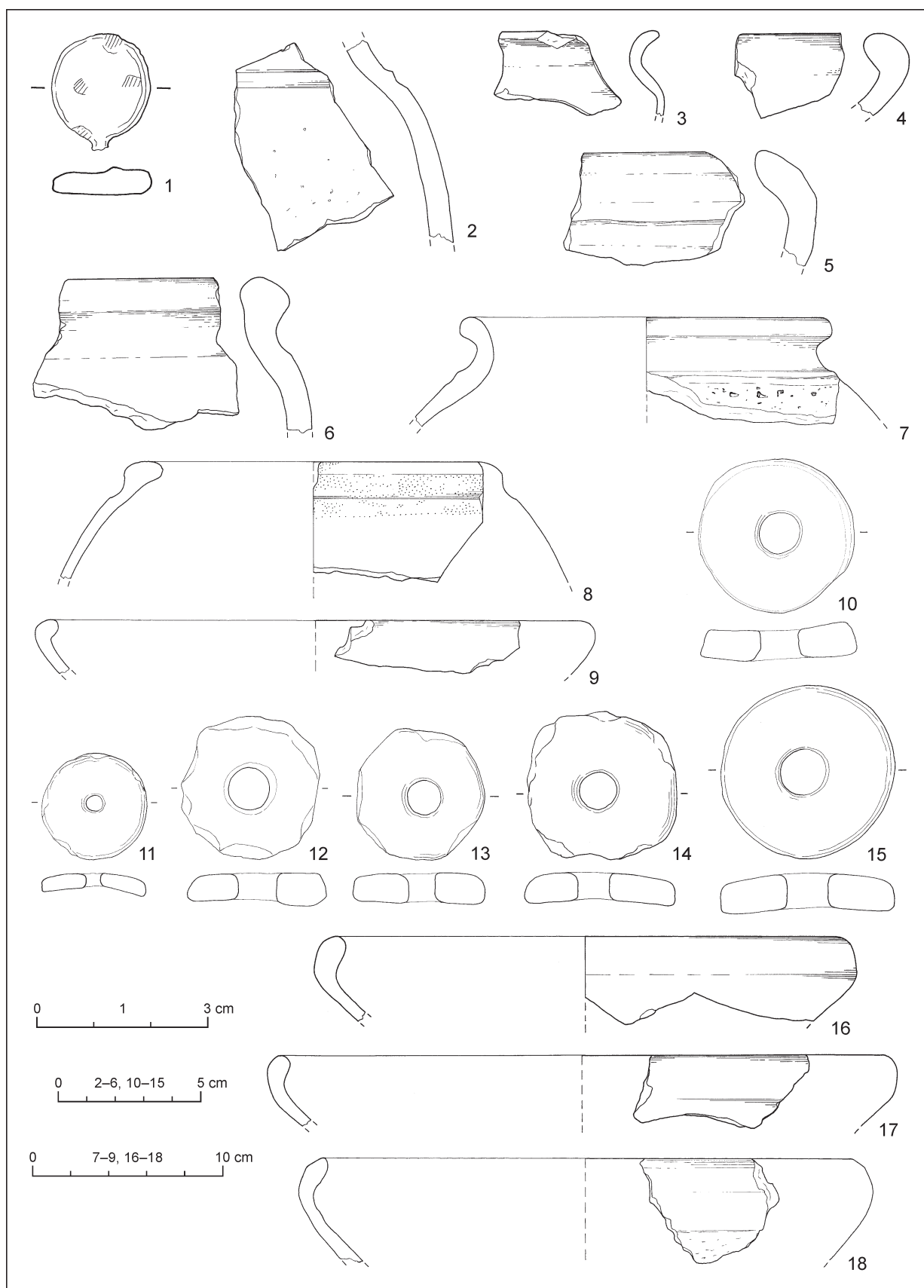
Tab. 2. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-18 – objekt 25.

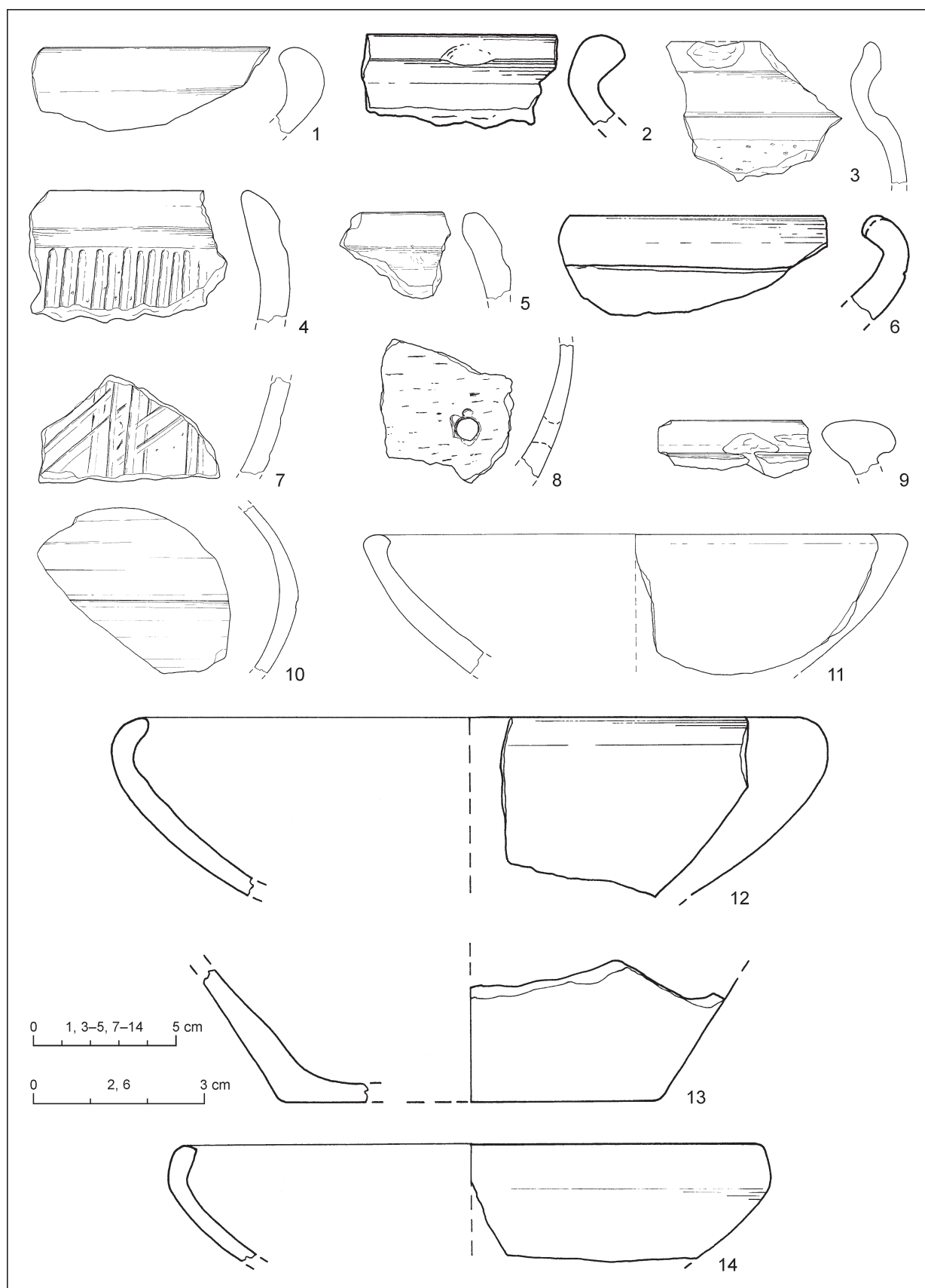
Tab. 3. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-6 – objekt 25; 7-11 – objekt 57.

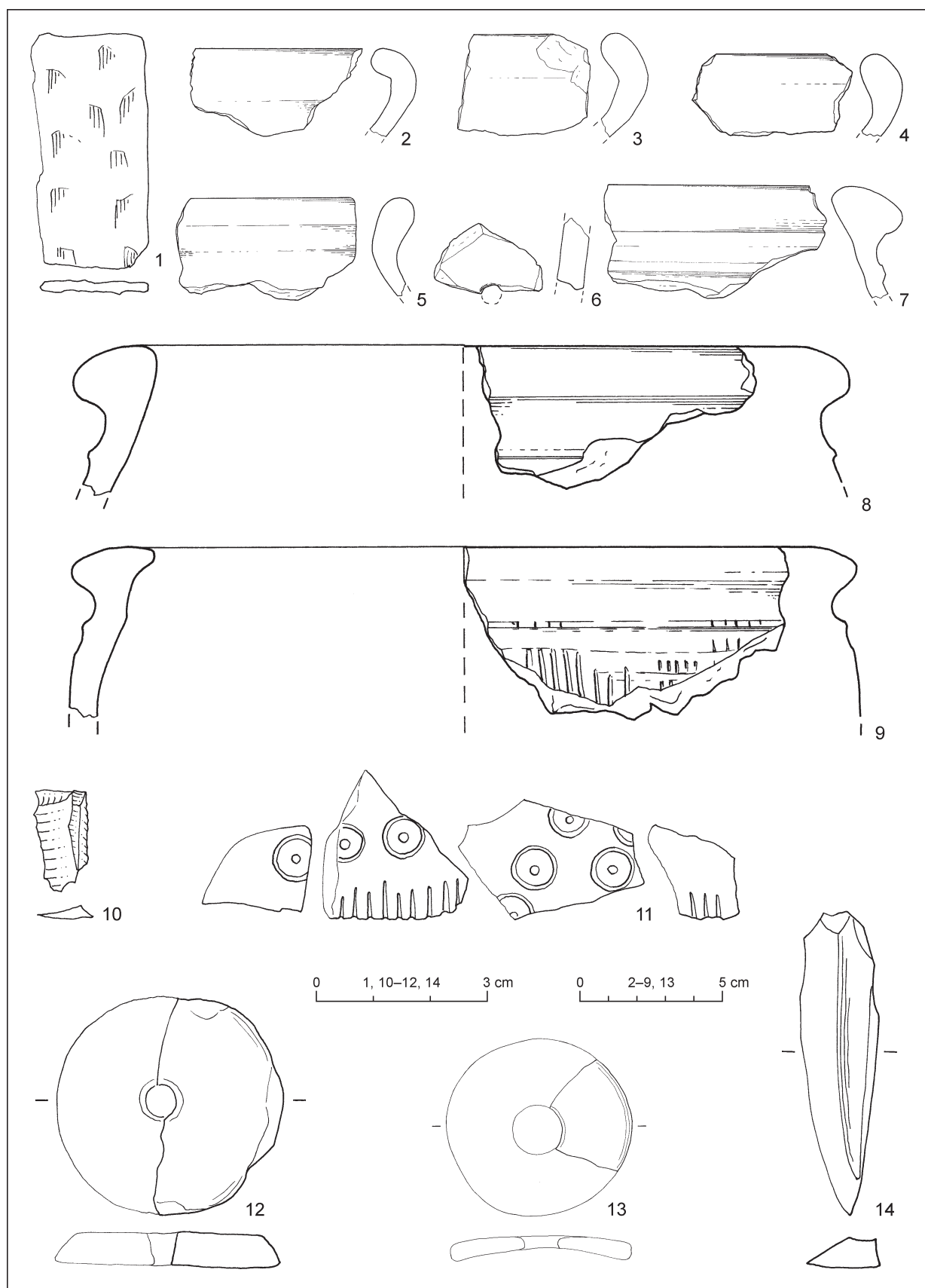
Tab. 4. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-6 – objekt 57; 7-11 – objekt 70; 12-16 – objekt 71.

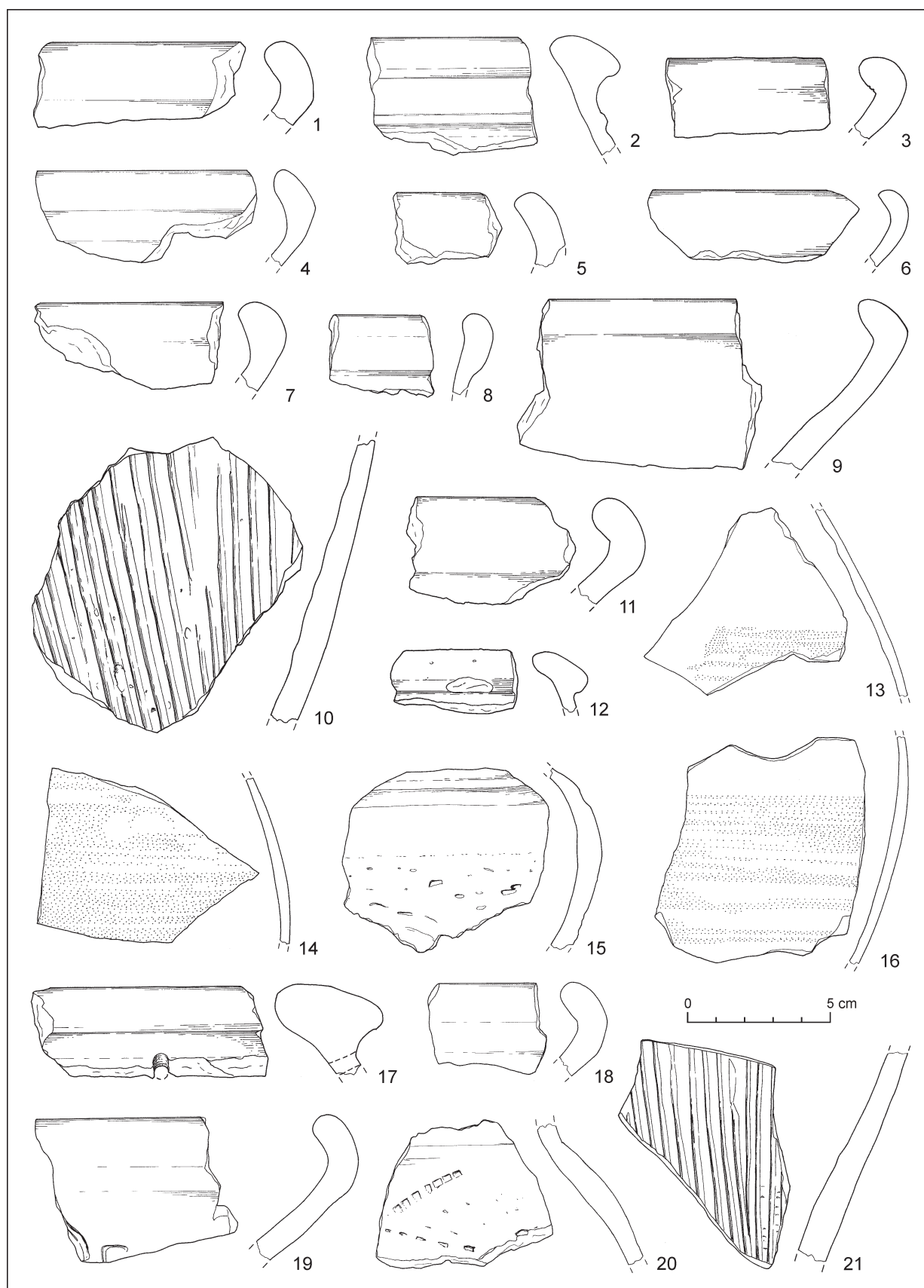
Tab. 5. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-9 – objekt 72; 10-18 – objekt 73.

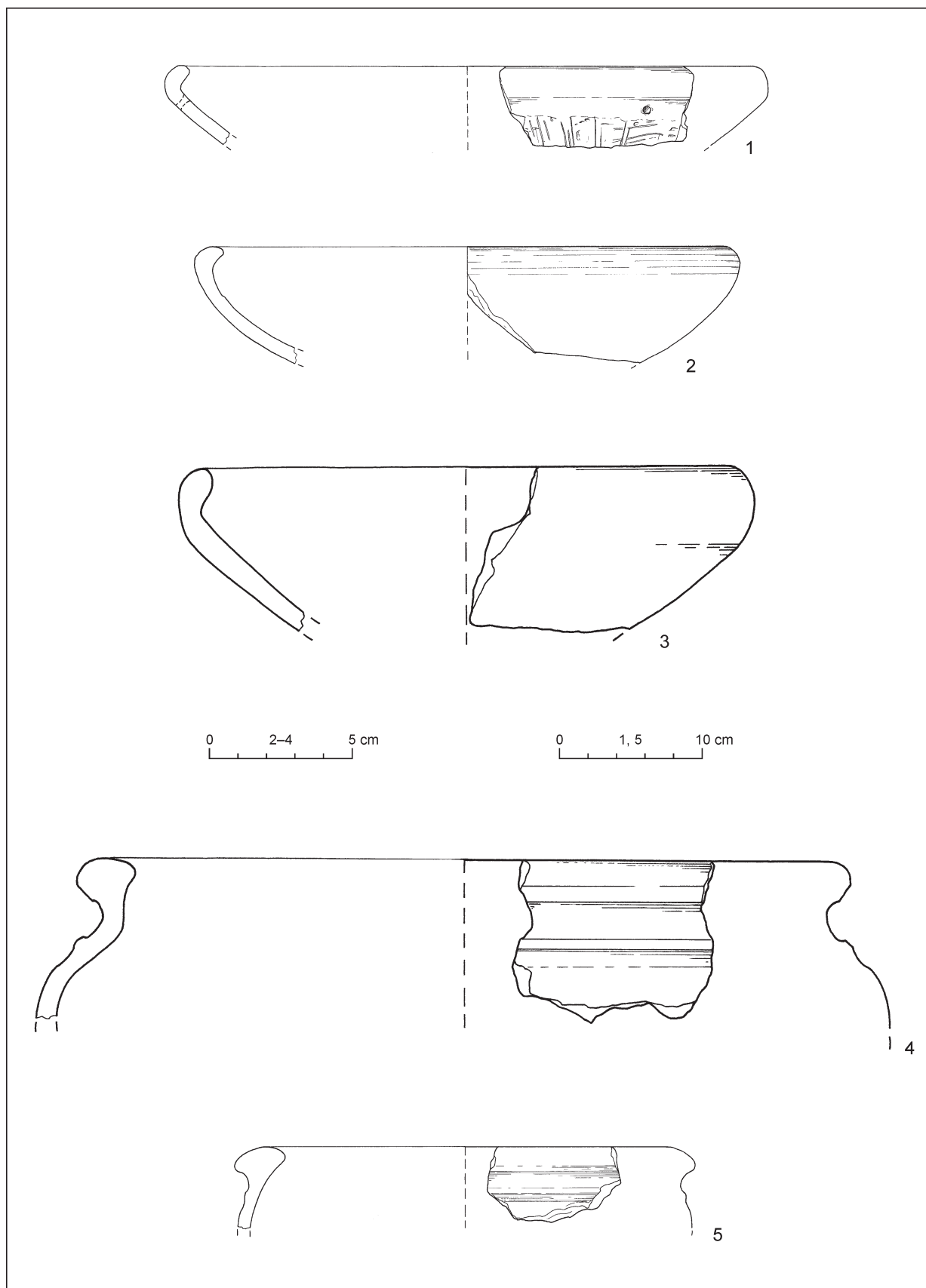
Tab. 6. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-11 – objekt 73; 14 – objekt 74.

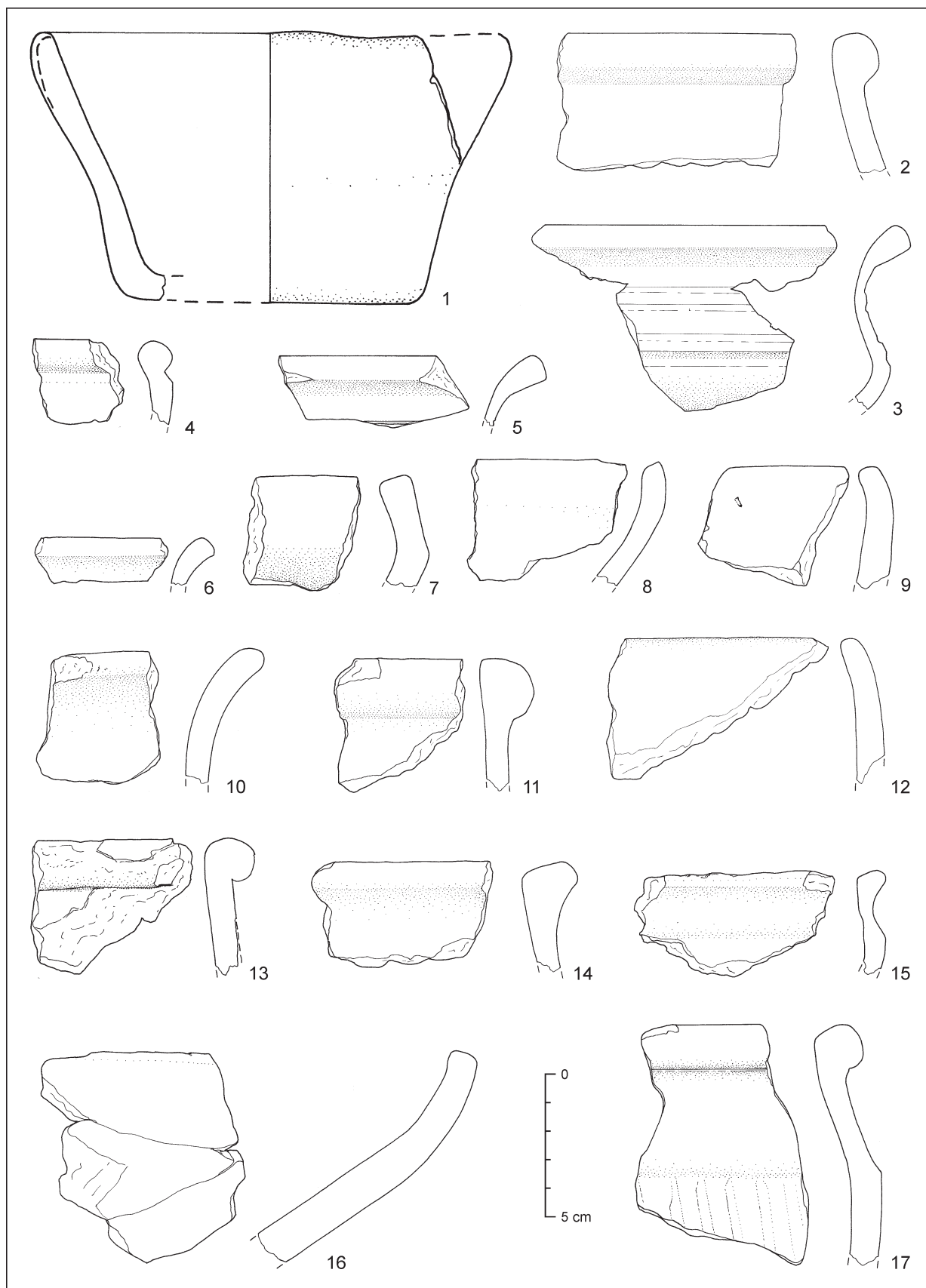
Tab. 7. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-9 – objekt 74; 10-14 – objekt 75.

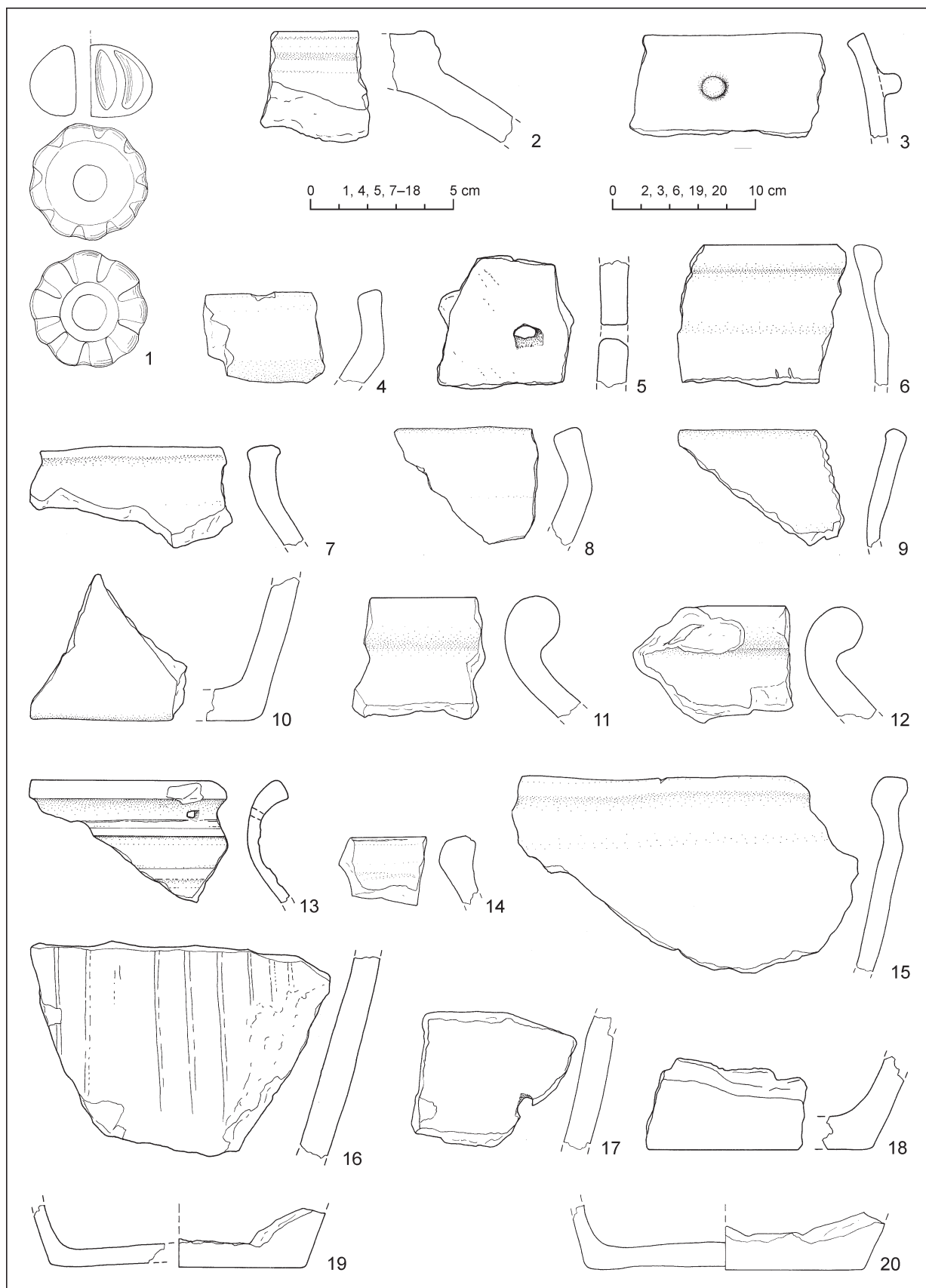
Tab. 8. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–21 – objekt 75.

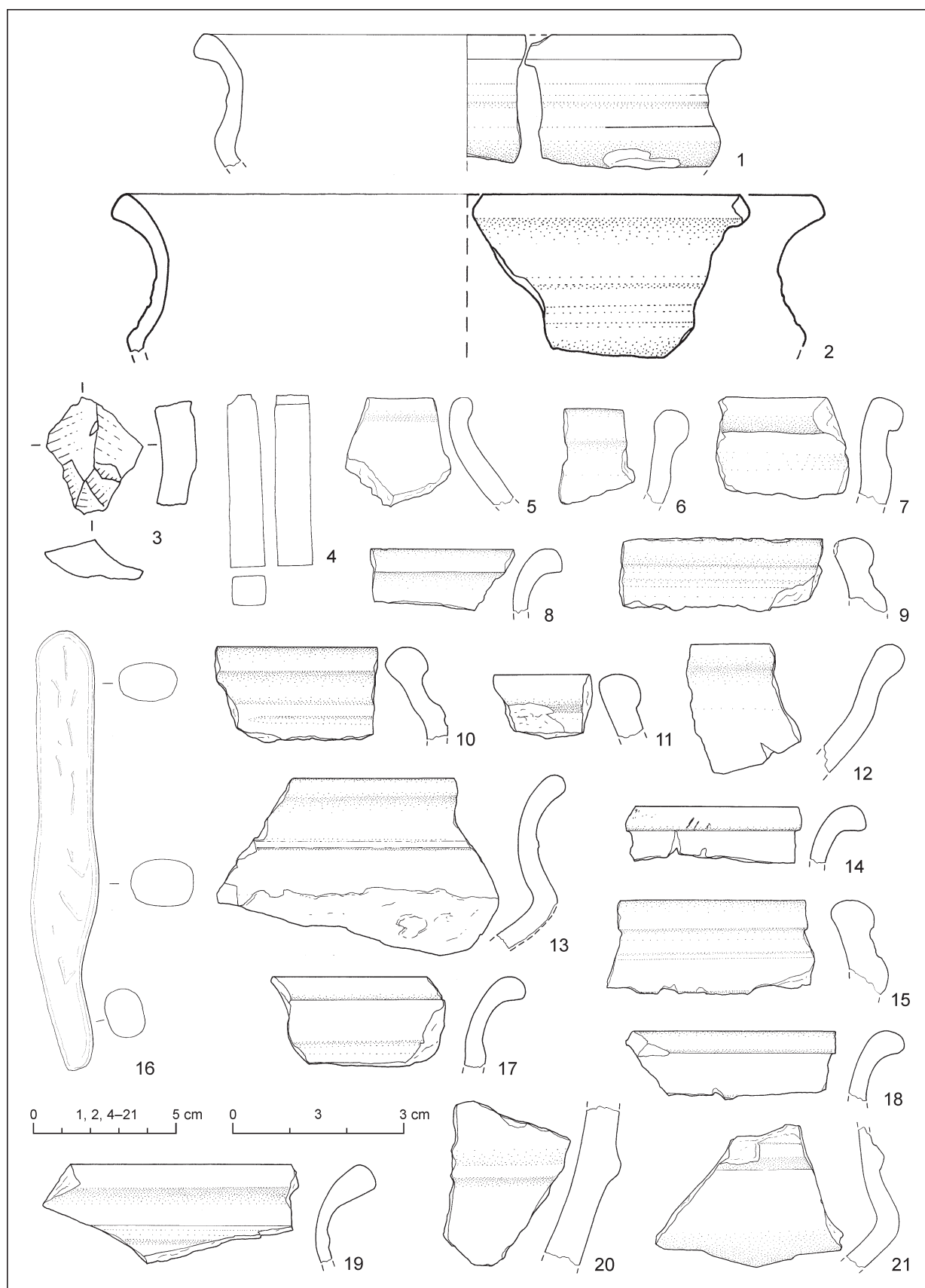
Tab. 9. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1-4 – objekt 75; 5 – zber.

Tab. 10. Bernolákovo, Šakoň (A). 1-17 – objekt 6B.

Tab. 11. Bernolákovo, Šakoň (A). 1-20 – objekt 6B.

Tab. 12. Bernolákovo, Šakoň (A). 1-21 – objekt 37.

Literatúra

- Bazovský 2012 – I. Bazovský: Kostrový hrob z prelomu staršej a mladšej doby železnej z Bernolákova. Zbor. SNM 106, Arch. 22, 2012, 79–85.
- Bazovský/Čambal 2012 – I. Bazovský/R. Čambal: Širšie zázemie bratislavského oppida. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (eds.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 185–189.
- Březinová 2006 – G. Březinová: Sídlišká a sídliskové nálezy z laténskej doby na juhozápadnom Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 40, 2006, 9–49
- Čambal 2004 – R. Čambal: Bratislavský hradný vrch – akropola neskorolátenskeho oppida. Zborník SNM. Archeológia, Supplementum 1, Bratislava 2004.
- Čambal/Bazovský 2017 – R. Čambal/I. Bazovský: Neskorolátenske sídliskové objekty v Bernolákove, okres Senec. Zbor. SNM 111, Arch. 27, 2017, 109–130.
- Daňová, K. 2017 – K. Daňová: Predbežné výsledky výskumu halštatskej osady v Bernolákove. In: Studia Historica Nitra: Supplementum – mimoriadne číslo časopisu venované životnému jubileu prof. Petra Romsauera: Sedem decénií Petra Romsauera, 2017, 21/Supplementum, 357–369.
- Farkaš 1987 – Z. Farkaš: Neolittické sídlisko v Bernolákove. AVANS v roku 1986, Nitra 1987, 89.
- Illášová 2000 – L. Illášová: Steinartefakte aus latènezeitlichen Siedlung in Nitra-Šindolka. In: G. Březinová: Nitra-Šindolka. Siedlung aus der Latènezeit. Katalog. Nitra 2000, 335–338.
- Janšák 1931 – Š. Janšák: Staré osídlenie Slovenska, Sbor. MSS 22, 7–65.
- Janšák 1935 – Š. Janšák: Staré osídlenie Slovenska, Sbor. MSS 29, 15–51.
- König 2007 – T. König: Záchranný výskum v Bernolákove, AVANS v roku 2005, Nitra 2007, 114–115.
- Kraskovská 1962 – L. Kraskovská: Pohrebisko v Bernolákove, Slov. Arch. 10, 1962, 425–476.
- Mihályiová 2016 – J. Mihályiová: Archeobotanická analýza z objektov datovaných do doby laténskej z výskumu Bernolákovo – Triblavina križovatka (rukopis).
- Pieta 2008 – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia Tomus XI, Nitra 2008.
- Studeníková 1976 – E. Studeníková: Kostrové hroby zo staršej doby bronzovej v Chorvátskom Grobe, Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1976, 11–14.
- Studeníková 1981 – E. Studeníková: Správa o záchrannom výskume halštatských sídlisk v Chorvátskom Grobe a Ivanke pri Dunaji. Arch. Rozhledy 33, 1981, 37–44, 115–117.
- Turčan 2017 – V. Turčan: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Bernolákova. Zbor. SNM. 111, Arch. 27, 2017, 137–152.
- Varsik/Elschek 2001 – V. Varsik/K. Elschek: Dve záchranné akcie medzi Bratislavou-Vajnoramí a Ivankou pri Dunaji. AVANS v roku 2000, Nitra 2001, 208–209.

Settlement from the La Tène period in Bernolákovo

Gertrúda Březinová – Klaudia Daňová

Settlement features from the La Tène period in Bernolákovo were situated on a slope falling down to the stream of Čierna voda river. Features were found at two sites – Obora 1 at altitude of 136 m and Šakoň at altitude of 129 m. The detected part of a settlement or two settlements is part of a complex settlement along the basin of this river which is known also from several other sites.

The area is rather densely settled in LTC2 and mostly in LTD2, which is confirmed by significant and chronologically sensitive metal finds in form of late La Tène fibulae of Alesia, Jezerine, Almgren 18, Almgren 238 types as well as finds of middle and late La Tène coins obtained from previous surface collections in the cadastral areas of Chorvátsky Grob, Slovenský Grob and Bernolákovo, which are concentrated along the Čierna voda river basin (Pieta 2008, 81). On the basis of the obtained material, particularly pottery and several metal artifacts, the studied features are dated to the end of the Middle or late La Tène periods.

The detected part of the settlement complemented with finds of ovens for food preparation studied in 2016 are most probably the edge zone of the settlement. Results of the investigation are complemented with information on the settlement in the microregion of the eastern part of Bratislava and its surroundings south of the Little Carpathians in the late La Tène period.

Fig. 1. The area of interest at the building site of the crossroad Triblavina, section of D1 highway Bratislava-Trnava with indicated studied sites of Obora I–III and Šakoň. 1 – investigation by the Institute of Archaeology of SAS Nitra; 2 – investigation by the Archaeological Museum of SNM Bratislava; 3 – indicated sites A and B, where features dated to the La Tène period were studied.

Fig. 2. Bernolákovo, Obora 1 (B). Distribution of features from the La Tène period.

Fig. 3. Bernolákovo, Šakoň (A). Distribution of features from the La Tène period.

Fig. 4. Bernolákovo, Obora 1 (B). View of studied features 73, 74, 75 dated to the La Tène period.

Table 1. Bernolákovo, Obora 1 (B). Evaluation of archaeobotanical samples from features dated to the La Tène period (author: J. Mihályiová).

- Pl. 1. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–12 – feature 14; 13, 14 – feature 25.
- Pl. 2. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–18 – feature 25.
- Pl. 3. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–6 – feature 25; 7–11 – feature 57.
- Pl. 4. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–6 – feature 57; 7–11 – feature 70; 12–16 – feature 71.
- Pl. 5. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–9 – feature 72; 10–18 – feature 73.
- Pl. 6. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–11 – feature 73; 14 – feature 74.
- Pl. 7. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–9 – feature 74; 10–14 – feature 75.
- Pl. 8. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–21 – feature 75.
- Pl. 9. Bernolákovo, Obora 1 (B). 1–4 – feature 75; 5 – collection.
- Pl. 10. Bernolákovo, Šakoň (A). 1–17 – feature 6B.
- Pl. 11. Bernolákovo, Šakoň (A). 1–20 – feature 6B.
- Pl. 12. Bernolákovo, Šakoň (A). 1–21 – feature 37.

doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
949 21 Nitra
nraubrez@savba.sk

PhDr. Klaudia Daňová, PhD.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
949 21 Nitra
klaudia.danova@savba.sk

MAPPA COMITATUS POSONIENSIS

Accuratiore Astronomico-Geometrica concinnata

1784

ISSN 1336-6637

ISBN 978-80-8060-458-5

9 788080 604585